

2020 BS

Nuläges- och
trendrapport

Linköpings
roll i regionen



Kommentar till OBS 2020 med anledning av covid-19-pandemin

OBS-rapporten togs fram under hösten 2019 och under inledningen av 2020. Analyserna och slutsatserna är därmed baserade på statistik och fakta som inte beaktar effekterna av rådande pandemi. Detta påverkar framförallt den del som behandlar nuläget och relaterade utmaningar – inte minst kring arbetsmarknaden - och i mindre grad fördjupningsdelen som beskriver Linköpings roll i regionen och utvecklingen senaste decennium.

Pågående kris är en hälsokris som på kort tid fått stora negativa effekter för hela världsekonomin. Aktiviteten i den globala ekonomin har hastigt minskat och tidigare prognoser kring ekonomins förväntade utveckling har kraftigt fått justeras ned. Ekonomiska bedömare – nationella såväl som och internationella - påtalar dock att det finns mycket stora osäkerheter. Den ekonomiska utvecklingen kommer i hög grad påverkas av hur långvarig krisen blir och när restriktioner och rekommendationer för att minska smittspridningen kan lättas.

I ”Uppdatering av konjunkturbilden, augusti 2020”, väntar Konjunkturinstitutet att BNP minskar med 4,8 för helåret 2020. Under 2021 väntas BNP stiga med 3,4. Prognosen bygger på ett antal prognosantagande – däribland att spridningen av covid-19 i Sverige var som störst andra kvartalet i år och att spridningen fortsätter i lägre takt under andra halvåret av 2020 och 2021. Förväntad utvecklingen betyder att lågkonjunkturen förblir djup även nästa år.

Också Arbetsförmedlingen justerar sina prognoser jämfört med de bedömningar som gjordes i december 2019. I Arbetsmarknadsutsikterna för våren 2020 (publicerad i juni 2020) väntas arbetslösheten – trots stödåtgärder som korttidspermitteringar - stiga till 9,4 respektive 11,0 procent 2020 och 2021. Konjunkturinstitutet är något mindre pessimistisk i sina siffror från augusti. Arbetsförmedlingen bedömer också att antalet sysselsatta väntas minska. Sysselsättningsgraden beräknas sjunka från 78,4 procent 2019 till 72,8 procent 2021.

Krisen påskyndar strukturomvandlingen på arbetsmarknaden och riskerar att fördjupa tudelningen. Situationen bedöms vara särskilt svår för ungdomar, utrikes födda som är nya på arbetsmarknaden och redan arbetslösa, dvs de grupper som redan har det svårt.

För Linköping noteras en stigande arbetslöshet från sista kvartalet 2019. I juli uppnåddes en arbetslöshet på 7,7 procent av den registerbaserade arbetskraften. Detta är en ökning på 1,6 procentenheter jämfört med juli 2019.

Sammanfattningsvis fördjupar pågående kris de utmaningar som redan identifierats i årets såväl som i 2019 års OBS-rapport. Utifrån rådande osäkerheter är det dock svårt att i nuläget lokalt kvantifiera effekterna närmare. Utvecklingen framöver behöver följas nära.

Kommundirektören har ordet

Som del i budgetprocessen tar Linköpings kommun varje år fram en kommunövergripande omvärlds- och trendanalys, den s.k. OBS-rapporten (Omvärldsbevakning - Bedömning – Strategi). Rapporten tas fram med underlag från förvaltningar och bolag men urval och analys svarar Kommunledningsförvaltningen för.

Rapporten syftar till att ge en övergripande bild över trender och omvärldsfaktorer som - direkt eller indirekt - påverkar Linköping och kommunkoncernen. Målsättningen är att rapporten ska bidra till ett integrerat arbetssätt där omvärldens påverkan vävs in i kommunens planeringsprocess. Rapporten ger både en kortfattad bild över hur Linköping i övergripande bemärkelse utvecklas och en fördjupad bild kring olika tema. I år ligger fokus på Linköpings roll i regionen och förväntad utveckling fram till 2040. Förra året behandlades sociala skillnader och segregation. Dessa slutsatser kvarstår.

Rapporten inleds med kommunstyrelsens observandum. Dessa utgör ett urval av sakförhållanden och utmaningar som Kommunledningsförvaltningen identifierat i kunskapsframtagningen

I rapporten konstateras att Linköping succesivt förstärkt sin position som regional arbetsmarknadsnod. Linköpings utveckling är konkurrenskraftig även i ett riksjämförande perspektiv. Det är tydligt att Linköpings sammansättning – med bl.a. en stor andel sysselsatta i kunskapsintensiva tjänstebranscher, en stark industri – och en kvalificerad offentlig sektor stimulerat en stark kunskapsdriven tillväxt.

Demografiskt är Linköping – i likhet med många universitetsstäder – en ung och välutbildad stad. Antalet äldre ökar också i lägre takt än i många andra större städer. Som följd väntas försörjningskvoten utvecklas i en jämförelsevis beskedlig takt fram till 2040. Flera kommuner i Linköpings direkta närhet kommer att brottas med mycket tuffare demografiska utmaningar. Linköping kommer att utmanas av en hög och växande investeringstakt. Utmaningarna - sin olikhet till trots - kan båda resultera i bristande kapacitet.

I närtid är väntas rådande konjunkturavmattning påverka utvecklingen – inte minst på arbetsmarknaden. Omfattningen är dagsläget svårbedömd men det är tydligt att arbetslösheten – inte minst långtidsarbetslösheten – väntas stiga.

Jag vill understryka vikten av att varje verksamhet reflekterar och funderar över vad utvecklingen betyder för möjligheterna att på bästa och mest resurseffektiva sätt möta framtiden.

Paul Håkansson



Innehåll

Kommunstyrelsens observandum (regional utveckling)	6
Kommunstyrelsens observandum (lokal utveckling)	9
Omvärldsbevakning – Bedömning - Strategi	11
Inledning	12
Linköpings roll i regionen	17
Linköpings utveckling och framtida position	35
Nuläge och utmaningar; arbetsmarknad, bostadsmarknad och segregation	41
Megatrender	58

Kommunstyrelsens observandum

Regional utveckling

På 50 år har antalet LA-områden i riket mer än halverats. Sett till bl.a. sysselsättningsutveckling och produktivitet har de största arbetsmarknadsområdena gynnats mest.

- Befolkningstillväxten har varit historiskt hög de senaste 15 åren. I absoluta tal har befolkningstillväxten koncentrerats till framförallt storstäderna.
- De senaste 20 årens sysselsättningstillväxt visar mycket tydligt att de största lokala arbetsmarknadsområdena dominerat utvecklingen. Bruttoregionalprodukten (BRP) per invånare har också ökat mer i storstadsregioner jämfört med andra regioner.
- Storstädernas väntas även fortsatt utvecklas starkt. Utvecklingen driver konkurrensen om såväl humankapital som investeringar.

Östergötland håller inte – i alla delar – takt med riket

- Östergötland har befolkningsmässigt utvecklats något svagare än riket. Trots att länet är Sverige fjärde största har flera mindre län haft en relativt sett starkare utveckling än Östergötland.
- Regionen har sysselsättningsmässigt utvecklats starkare än riket och i paritet med Skånes utveckling. Linköpings tillväxt förklarar mycket av detta. Emellertid har tillväxten, även relativt sett, varit påtagligt högre i både Stockholms och Uppsalas län.¹
- Linköping driver idag upp den genomsnittliga utbildningsnivån i regionen. Andelen med lång eftergymnasial utbildning är – trots en positiv trend - något lägre än riksgenomsnittet och väsentligen lägre än regioner som är framgångsrika inom kunskapsintensiva verksamheter.
- Arbetslösheten är högre i Östergötland än för riket i genomsnitt.
- Den regionala ekonomiska utvecklingen mätt som BRP (bruttoregionalprodukt) per capita visar också att Östergötland ligger lägre än riket i genomsnitt, men i stort följer rikets utveckling. Det omvända gäller i Linköping, som sedan 2011 haft en påtagligt starkare utveckling än riket.

Linköping förstärker sin position i regionen

- Linköpings befolkningstillväxt har i relativa tal varit starkare än rikets. Utifrån det som är känt idag väntas Linköpings andel av regionen att öka. 2040 beräknas Linköpings andel av regionens befolkning närma sig 40 procent.
- Linköping har succesivt förstärkt sin position som arbetsmarknadsnod. Med 35 procent av regionens befolkning svarade Linköping för 56 procent av regionens samlade sysselsättningstillväxt - och drygt 90 procent av LA-områdets utveckling

¹ Avser procentuell tillväxt mellan 2008-2018.

(2008-2018). Den starka sysselsättningsutvecklingen förklaras både av nationell konjunktur och lokal konkurrenskraft.

- Inpendlingen ökade för 22:a året i rad. 2018 uppgick pendlingsnettot till 8 500, en ökning på nästan 600 jämfört med 2017.
- Utvecklingen betyder att Linköping blir allt viktigare för omlandet men också att Linköping i ökad utsträckning är beroende av arbetskraft utifrån. För att säkra framtida kompetensförsörjning blir satsningar som underlättar arbetspendling och ökad funktionalitet mycket viktig.

Beroendet kommuner emellan ökar och det större geografiska sammanhanget växer i betydelse.

- Pendlingsutbytet inom regionen ökar. Historiskt har takten överträffat befolkningsutvecklingen. Det starkaste utbytet finns mellan Linköping och Norrköping. Sett till utveckling har ökningarna varit starkast i riktning mot Linköping och Mjölby (2008-2018).
- Utbytet över länsgräns ökar också - men i beskedligare takt. Linköping har idag regionens starkaste utbyte med Stockholm. I takt med Ostlänkens färdigställande väntas resandet öka ytterligare.
- Underliggande befolkningsökning – bara inom centrala LA-Linköping väntas befolkningen öka med mer än 20 procent fram till 2040 – påverkar resandeutvecklingen.
- Transportsystemets fortsatta utveckling kommer att påverka förmågan att möta stora samhällsutmaningar som klimatpåverkan, bostadsförsörjning och kompetensförsörjning.
- Fler kapacitetsförstärkningar - inte minst i relation till viktiga regionala målpunkter - behövs för att möta växande behov. En pendeltågstation i Linköping Västra är strategiskt viktig för hela regionen och skulle öka tillgängligheten till stora arbetsplatser, viktiga besöksmål och samtidigt skapa bättre förutsättningar för bostadsbyggande inom LA-Linköping.

LA-Linköping blir alltmer sammanlänkat

- Arbetspendlingen inom LA-Linköping har ökat med tvåsiffriga tal senaste decennium och kommunerna står tillsammans för en betydande del – närmare 60 procent - av länets samlade inpendling över kommungräns.
- Kollektivtrafiknoder inom LA-Linköping ökar sin befolkning (2008-2017). Gränsorter till Linköping ökar mest.
- Sysselsättningstillväxten – har varit starkare än länet och riket (2008-2018).
- Fram till 2040 väntas sysselsättningen öka i intervallet 11 000 – 23 000 personer. Utvecklingen i det starkare intervallet innebär att delregionen förstärker sin position i ett nationellt perspektiv medan den försvagas i den lägre prognosen.

Nyttan av storregional samverkan ökar om länet samverkar utifrån egen kraft

- De förhållandevis långa restiderna till Stockholm betyder att en långtgående funktionell integrering – även i ett längre perspektiv – är svår. Linköping och regionen behöver därför vara stark på egen hand.
- Regionens fördelar ligger framförallt i tillgängligheten. Inom – relativt sett – korta avstånd finns tillgång till både kvalificerade arbeten och attraktiva och varierande boendemiljöer. Denna variation och komplementaritet behöver förvaltas och utvecklas.
- Att det finns inneboende kraft framgår av resandeutvecklingen. Fortsätter arbetsmarknaderna i Linköping och Norrköping att växa i samma takt som hittills - i kombination med en fortsatt pendlingsutveckling i nuvarande riktning - blir arbetsmarknaden gemensam runt 2025.
- Flera studier visar att regionen får positiva effekter – gällande bl.a. arbetsmarknad och tillgång till service – om funktionaliteten ökar.

Kommunstyrelsens observandum

Nuläge - arbetsmarknad, bostadsmarknad och segregation

Konjunkturen mattas av och arbetslösheten stiger

- Linköping ligger trendmässigt lägre än riket, men arbetslösheten ökade under 2019 års sista kvartal och 2020 års första månad. Ökningen är ännu så länge måttlig.
- Arbetslösheten för utrikes födda är betydlig högre än för befolkningen i stort och andelen med låg utbildning ökar något.
- Andelen som kommer ut i studier efter etablering minskar. Här avviker Linköping från riket som visar en positiv trend. Linköping visar också en sämre och svagare utveckling för kvinnor i etablering.
- Hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd fortsätter att öka i Linköping. Mot bakgrund av förväntat stigande arbetslöshet – inte minst långtidsarbetslöshet – finns inga externa faktorer som talar för ett trendbrott.
- I det korta perspektivet noteras en svagt negativ utveckling för flera sociala indikatorer. Detta gäller för bl.a. inkomstspridning, trångboddhet och boendesegregation.

Byggandet stabiliseras

- Det är fortsatt mycket viktigt att upprätthålla en hög och jämn byggtakt.
- 2019 var antalet påbörjade bostäder nästan 600 fler jämfört med 2018. Utveckling per 1000 invånare var konkurrenskraftig också i jämförelse med andra städer. Ökningen 2019 kommer att påverka byggda volymer positivt framöver.
- För att täcka bostadsbehovet för Linköpings ökande befolkning krävs ett årligt tillskott om 1050 bostäder fram till 2037. År 2019 färdigställdes färre bostäder, något under 850 bostäder. Ett stort antal lägenheter är dock under uppförande och det pekar mot att behoven i närtid täcks.
- Planberedskapen bedöms som god. Kommande år kommer detaljplaner för ett stort antal bostäder - i olika delar i kommunen – att antas. Utifrån dagens läge klarar kommunen med god marginal sitt åtagande för att möjliggöra byggandet av 1050 bostäder per år. För närvarande syns ingen avmattning i marknadens intresse för planbesked.
- Ett observandum är dock att brist på kommunägd kan bli ett hinder för offensiv kommunal bostadspolitik framöver.



Omvärldsbevakning – Bedömning - Strategi

Rapporten OBS 2020 avser att ge en samlad, enhetlig och kortfattad bild av nuläget samt identifiera trender inom några viktiga områden för Linköpings kommun. I år ligger fokus på Linköpings roll i regionen och förväntad utveckling. I rapporten redovisas Linköpings och regionens nuläge och ett antal övergripande strukturella trender som påverkar den fortsatta utvecklingen. I rapporten redovisas också summariskt det gångna årets lokala utveckling inom arbetsmarknad, bostadsmarknad och segregation. Sist i rapporten beskrivs mycket övergripande megatrender.

Rapporten som redovisas i början av aktuellt år fungerar som ett av bakgrundsmaterialen för nämndernas budgetarbete, nämndernas egna fördjupade omvärldsbeskrivningar och för kommunstyrelsen strategiska utvecklingsuppdrag.

Rapporten är framtagen av Analys och utredning; KLF med underlag från förvaltningar och bolag. Huvudförfattare: Tove Holmström.

Inledning

Det moderna samhällets konstruktion och sammanhang är invecklat, svåröverskådligt och behäftat med målkonflikter. Det försvårar helhetsperspektiv och gör många samhällsutmaningar svårtacklade. De offentliga uppdragen och ansvarerna tangerar dessutom alltmer varandra och leder till gränsdragningsproblematik.

För närvarande noteras också en ökad oro. Accentuerade klimatutmaningar, en utdragen handelskonflikt mellan Kina och USA, Brexit, konflikter och oroshärddar som bl.a. resulterar i migration samtidigt som klyftorna växer inom och mellan länder och bidrar till ökad osäkerhet och polarisering. Med internationell oro följer ökat säkerhetspolitiskt fokus. De värdebaserade internationella organisationer som utvecklats för att möta gemensamma utmaningar ifrågasätts och överenskommelser frångås. Utvecklingen är inte ofarlig - av erfarenhet vet vi att det är lättare att riva ner än att bygga upp.

Tilltagande komplexitet till trots är de inrikespolitiska samhällsutmaningarna påfallande lika i många västländer. Det handlar om ökade klyftor, trygghet och säkerhet, klimat och konkurrenskraft.

En del utmaningar bottnar i den demografiska utvecklingen. Världens befolkning växer snabbt, med fler unga samtidigt som antalet äldre är fler än någonsin. I Grekland, Tyskland och Italien är över en femtedel av befolkningen över 64 år. I Sverige ligger andelen några procentandelar lägre. På 80 år väntas andelen som är över 80 år närmast tredubblas inom EU.² Utvecklingen ökar försörjningsbördan i de flesta hög- och medelinkomstländer och driver tillsammans med ökade inkomstklyftor konkurrensen om gemensamma resurser. Även i ett längre perspektiv kommer demografin att utmana och mycket talar för att inkomstskillnaderna fortsätter att öka i Sverige.³

Mot denna fond avtar konjunkturen succesivt. Det som nu bevitnas är en synkroniserad avmattningsfas. Bland utvecklade ekonomier har inbromsningen varit bredbaserad men avmattningen är också framträdande bland många utvecklings- och tillväxtekonomier.⁴⁵

² Eurostat, Population structure and ageing. Siffrorna avser 2018.

³ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65 Hur inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen utvecklas beror i hög grad på regler i transfereringssystemet och sysselsättningsutvecklingen.

⁴ Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019, Arbetsförmedlingen

⁵ Arbetsförmedlingen bedömer generellt utsikterna som osäkra. Aktiviteten i den amerikanska ekonomin väntas växla ned i takt med en mer återhållsam finans- och penningpolitik och euroområdet väntas påverkas av svagare utsikter i global industriproduktion och världshandel. Norden väntas påverkas i varierad styrka.

2019 väntas den globala tillväxten uppvisa den lägsta nivån sedan finanskrisen 2008. Detta motsvarar globalt en BNP-tillväxt på 2,9 procent (2019). OECD bedömer att tillväxten växer marginellt 2020 och 2021.⁶

I Sverige bedömer Konjunkturinstitutet att BNP 2019 sjunker till 1,1 procent för att 2020 landa på 1,0 procent.⁷ Med en försvagad konjunktur följer stigande arbetslöshet och lägre sysselsättningsutveckling. Grupper med svag ställning på arbetsmarknaden är särskilt utsatta och de redan stora skillnaderna i arbetslöshet mellan inrikes och utrikesfödda väntas öka.

Välfärdsuppdraget

Sverige har sedan inledningen av seklet haft en mycket stark befolkningstillväxt. Utvecklingen väntas bestå och redan 2029 beräknar SCB att Sverige har 11 miljoner invånare.⁸ Befolkningssammansättningen innebär att det kommer att vara fler som efterfrågar välfärdstjänster samtidigt som andelen i arbetsför ålder minskar. Den kraftiga invandringen kan till viss del mildra utvecklingen – förutsatt att integrationen fungerar. Här finns dock utmaningar.⁹ Utbildningsgapet mellan inrikes födda och invandrare är det tredje största i EU. Bara i Tyskland och Frankrike är det större.¹⁰ Eftersom kunskapskraven ökar behöver gapet minska. Redan idag ligger nyttjandet av arbetskraftsresurserna bland inrikes födda nära det potentiella taket, vilket innebär att utrikes födda är viktiga för såväl kompetensförsörjning som sysselsättningstillväxt.¹¹

Sverige har en decentraliserad välfärdsmodell. Kommunerna och regionerna står idag för ungefär 70 procent av de offentliga konsumtionsutgifterna.¹² Utgifterna bedöms öka kraftigt. Mellan 2018 och 2035 väntas den demografiskt betingade efterfrågan på kommunala tjänster öka med 18 procent, dvs i genomsnitt med en procent per år. Med oförändrade kommunala skattesatser innebär det att statsbidragen till kommunsektorn behöver öka från 2,2 procent av BNP till 3,8 procent av BNP.¹³ För att klara välfärdsproduktionen krävs arbetskraft. Ska personaltätheten hållas oförändrad behöver hälften av den totala sysselsättningsökningen fram till 2035 ske i kommunfinansierad verksamhet.¹⁴ Att hitta arbetskraft bedöms vara en större utmaning än finansieringen.

Förutsättningarna för välfärdsproduktionen ser mycket olika ut i landet och spridningen i försörjningskvot är stor och växande. I SNS konjunkturrapport 2019

⁶ Boverkets indikatorer, december 2019.

⁷ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget, december 2019. Under 2018 växte Sveriges ekonomi med 2,3 procent.

⁸ SCB.

⁹ DN Debatt 20200105, Assar Lindbeck och Mats Persson. Statiken är hämtad från Eurostat och SCB.

¹⁰ Utbildningsgapet avser förhållandet mellan andelen högutbildade bland inrikes födda och invandrare, Se ovan Debattartikel.

¹¹ Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019, Arbetsförmedlingen

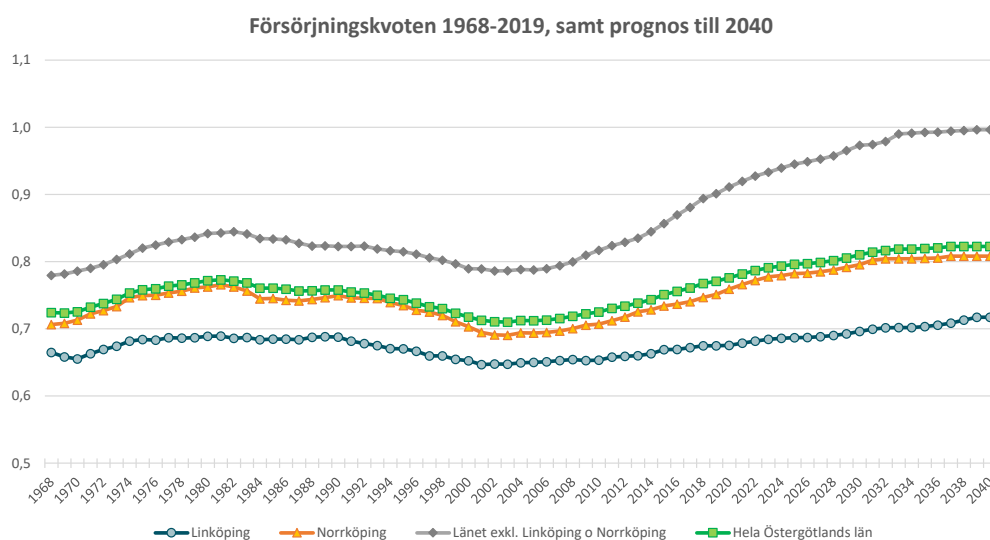
¹² Välfärdens utmaningar, Kommuninvest.

¹³ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

¹⁴ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

konstaterar flera forskare att många små och krympande kommuner får allt svårare att klara sitt välfärdsuppdrag. I mer än hälften av Sveriges kommuner väntas befolkning minska under kommande 20 år. Krympande kommuner på landsbygden står inför särskilt allvarliga problem.¹⁵

Som framgår av diagrammet väntas flera mindre kommuner i Linköpings direkta närhet få tilltagande utmaningar kopplade till demografins utveckling. I Linköping väntas försörjningskvoten utvecklas i en beskedligare takt.¹⁶



Kostnads- och inkomstutjämningsystemet ska justera för obalanser, men det finns mycket som tyder på att systemet varken är tillräckligt eller dimensionerat för att hantera kommunkollektivets divergerande utmaningar. Riksrevisionen har också riktat kritik mot systemet för kommunalekonomisk utjämning.¹⁷

Linköpings förutsättningar att möta strukturella utmaningar

I en övergripande mening är Linköping en gynnad kommun. Befolkningstillväxten är stark - och prognosen är fortsatt positiv, näringslivet är väl balanserat med specialisering inom flera viktiga framtidsbranscher, arbetslösheten är låg, kommunens ekonomiska ställning god och många kommunala områden visar goda verksamhetsresultat. Härtill har sysselsättningsutvecklingen de senaste fem åren varit anmärkningsvärt stark med en tillväxt på 12 procent. Riket ökade samtidigt med 8 procent, dvs en tredjedel mindre.¹⁸

Med detta sagt kan samtidigt konstateras att utmaningar finns. Den fortsatta befolkningstillväxten medför kraftigt ökade investeringar, lokalförhyrningar och

¹⁵ SNS, Konjunkturrådets rapport 2019, Kommunernas framtid,

¹⁶ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

¹⁷ Det kommunala utjämningsystemet – behov av utjämning och bättre förvaltning, RIR 2019:29

¹⁸ SCB (SSD)

utbyggd verksamhet samt ökade behov av bostäder och verksamhetslokaler. Att hålla en jämn och hög byggtakt är en utmaning - både för kommunen och bostadsaktörer.

Rådande boendesegregation påverkar skolsegregationen, som ökat över tid. Polariseringen på Linköpings arbetsmarknad är dessutom tydlig och inkomstspridningen växer. Pågående konjunkturavmattning kommer inte att underlätta. I vilken omfattning utmaningarna fördjupas är svårbedömt och bl.a. relaterad till hur konjunkturen utvecklas. I det korta perspektivet blir det särskilt viktigt att följa utvecklingen på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden – inte minst för ekonomiskt svaga grupper – och skillnaden mellan skolor.

I det längre perspektivet blir det viktigt att värna Linköpings – och regionens – grundläggande utvecklingsförutsättningar. I detta ligger också att beakta storstädernas mycket starka utveckling. Gravitationskraften mot stora centrum är stark. Konkurrensen om invånare, investeringar och humankapital betyder att den egna utvecklingskraften blir viktig. Fundamenta – som bostadsmarknader i balans, välfungerande skolor och välfärd och institutionellt kapital i form av universitet och universitetssjukhus etc - behöver värnas och utvecklas.

Sömlösa övergångar mellan regionens, redan idag komplementära, bostads- och arbetsmarknader är också centralt för att realisera både Linköpings och regionens inneboende potential. Flera förbättringsåtgärder är också genomförda och restiderna för bil och kollektivtrafik har under senare decennier minskat på många håll i regionen. För att möta växande behov och omhändertaga realiserad potential behövs emellertid fler kapacitetsförstärknings- däribland en pendeltågsstation i Linköping Västra.¹⁹ Med ökad tillgänglighet till Linköpings västra delar skulle närheten till viktiga regionala målpunkter och stora arbetsplatser öka.

Bland framtidsfrågorna hör också att förvalta regionens gynnsamma geografiska läge mellan Sveriges mest tätbefolkade delar. Här är uppkopplingen (infrastruktur och trafikering) till Sveriges storstadsområden och kontinenten - och därtill kopplade möjligheter till förbättrad inomregional rörlighet - viktig. Ostlänken är ett första viktigt steg och skapar bättre tillgänglighet till Stockholm och frigör samtidigt kapacitet för ökad inomregional pendling. Ostlänken ska stå färdig senast 2035.

En annan framtidsfråga är relaterad till humankapitalets utveckling. Forskning visar att tillväxten är starkare i regioner där andelen sysselsatta med längre universitets – och högskoleutbildning är högre. Det finns till och med studier som visar att tillgången till humankapital är den enskilt viktigaste förklaringsfaktorn för regional tillväxt. Analyser av så kallade lokala sysselsättningsmultiplikatorer i Sverige visar också att

¹⁹ Linköping Västra är just nu ett alternativ i en pågående åtgärdsvalsstudie som Trafikverket leder.

ett nytt kunskapsintensivt arbete inom industrin skapar expansion av den lokala tjänsteekonomen med ungefär tre nya jobb.²⁰

Linköping driver idag upp den genomsnittliga utbildningsnivån i regionen. Detta till trots är andelen med lång eftergymnasial utbildning – trots en positiv trend - något lägre i Östergötland än för riket i genomsnittet och väsentligen lägre än regioner som är framgångsrika inom kunskapsintensiva verksamheter. Andelen med förgymnasial utbildning är dessutom aningen högre än för riket och de inomregionala skillnaderna är stora.²¹ Skolan är den främsta institutionen för att främja social rörlighet. Framtida arbetstillfällen och tillväxt kommer i allt högre utsträckning att finnas i de kunskapsintensiva tjänstesektorerna.²² För både konkurrenskraft och hållbarhet behöver såväl behörigheten till gymnasiet samt övergångstalen till högre studier öka. Sambanden mellan genomsnittlig automatiseringssannolikhet och utbildningsnivå är dessutom starkt negativ. Ju kortare utbildning desto större sannolikhet för att arbetsuppgifterna kommer att automatiseras och arbete försvinna.²³ Högre utbildning minskar sårbarheten.

²⁰ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

²¹ Kolada

²² I takt med tiden– en omvärldsanalys, Tillväxtverket.

²³ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

Linköpings roll i regionen

Sammanfattande inledning

Ökad rörlighet, succesivt integrerade ortstrukturer och stigande bostadspriser i större städer innebär att beroendet kommuner emellan ökar och det större geografiska sammanhanget växer i betydelse.

Utvecklingen är tydlig också i Östergötland där pendlingsutbytet stadigt ökar. Takten har historiskt överträffat befolkningsutvecklingen.²⁴ Tillväxten har varit starkast i riktning mot Linköping. Utbytet över länsgräns ökar också men i betydligt beskedligare takt. Fortsätter arbetsmarknaderna i Linköping och Norrköping att växa i samma takt som hittills - i kombination med en fortsatt pendlingsutveckling i nuvarande riktning - blir arbetsmarknaden gemensam runt 2025.

Utvecklingen är förknippad med att Linköping succesivt förstärkt sin position som regional arbetsmarknadsnod. Detta innebär att Linköpings utveckling blir allt viktigare för omlandet men betyder också att Linköping i ökad utsträckning är beroende av arbetskraft utifrån. Under perioden 2008-2018 svarade Linköping för 56 procent av regionens sysselsättningstillväxt och drygt 90 procent av LA-områdets utveckling. För Linköpings del innebär den ökande inpendlingen att produktionen ökar samtidigt som inkomsterna i grannkommunerna stiger – till gagn för alla.

Regional integration grundas i fungerande infrastruktur. Transportsystemets fortsatta utveckling kommer att påverka förmågan att möta stora samhällsutmaningar som klimatpåverkan, bostadsförsörjning och kompetensförsörjning. Systemets utformning spelar också en central roll för att matcha satsningar på bostäder och arbetsmarknad.

Bara i Linköping beräknas det demografiskt betingade behovet av tillkommande bostäder uppgå till över 20 000 till år 2040.²⁵ Efterfrågan på småhus ökar snabbare än vad kommunen klarar att tillhandahålla småhustomter. En del av det efterfrågade utbudet kan tillhandahållas utanför kommungränsen. Utvecklingen går också i den riktningen och gränsorter i Linköpings direkta närhet ökar i befolkning. Ofta handlar det om unga i familjebildande åldrar.

Utveckling, storlek och fördelning av befolkning och arbetsplatser kommer att påverka framtida efterfrågan på resande – både regionalt och storregionalt. Även om den digitala utvecklingen kan komma att minska behovet av fysisk interaktion är trenden att efterfrågan på fysiska transporter fortsätter att öka. Utvecklingen hittills visar att potentialen är störst där tidsavstånden är kortast.

Flera förbättringsåtgärder är också genomförda. Restiderna för bil och kollektivtrafik har under senare decennier minskat på många håll i regionen. För att möta växande

²⁴ Målbild 2040 för Region Östergötlands engagemang för regional tågtrafik, remissversion 1.0, Region Östergötland

²⁵ Prognos för bostadsbyggande 2018-2037, framtagen 2018 av Linköpings statistikenhet

behov och omhändertagad potential behövs emellertid fler kapacitetsförstärkningar - däribland en pendeltågsstation i Linköping Västra. Med ökad tillgänglighet till Linköpings västra delar skulle den regionala närheten till de viktiga målpunkter och stora arbetsplatser som Linköpings Universitet, Science Park Mjärdevi samt Universitetssjukhuset öka samtidigt som förutsättningarna för bostadsbyggandet skulle öka i länets västra del. I en beräkningsmodell över utvecklingspotential i samband med färdigställandet av Ostlänken - samt en ny pendeltågsstation i Malmslätt – identifierades en tydlig utvecklingspotential i länets västra delar.²⁶

Byggandet av Ostlänken påbörjas nu. Med dess färdigställande 2035 frigörs kapacitet för ökad inomregional pendling samtidigt som tillgängligheten till Stockholm ökar. Detta väntas leda till ytterligare ökat resande. Region Östergötland har tagit fram en målbild med plan för framtida tågtrafikering utifrån ett läge där Ostlänken är färdigställd (dvs en tågstrategi). Målbilden tar sikte på 2040.²⁷ Fram till dess att Ostlänken är drift krävs förberedelse- och anpassningsåtgärder. I detta arbete är det viktigt aktörer och organisationer går i takt.

I ett storregionalt perspektiv är Stockholms växande dominans tydlig. Erbjudandena i städer och orter utanför storstadsområdena kan i framtiden prövas än hårdare än idag. Östergötlands förutsättningar att dra nytta av den storregionala samverkan – dvs inom Mälardalsregionen - ökar om länet samverkar utifrån egen styrka. Regionens fördelar ligger bland annat i tillgängligheten. Inom – relativt sett – korta avstånd finns tillgång till både kvalificerade arbeten och attraktiva boendemiljöer. Att Stockholm nu tappar unga i etableringsfas är sannolikt relaterat till kraftigt ökade bostadspriser och långa pendlingstider.

Sammanfattningsvis innebär urbanisering och vidgade funktionella regioner att kommunindelningen inte fullt ut svarar mot rådande funktionella strukturer, vilka dessutom utvecklas i förhållandevis snabb takt. Utvecklingen driver behovet av ökad mellankommunal och interregional samverkan och samplanering.

Samtidigt måste behoven av samverkan balanseras. Rörlighetens nyttor och kostnader fördelas inte alltid jämnt. Med rollen som stark och växande nod följer visserligen ansvar men för en stor kommun – med större möjligheter till specialiserad verksamhet – kan utvecklingen också bli kostnadsdrivande. Inte minst i investeringshänseende. När försörjningsbördan kraftigt stiger i flera av regionens kommuner ökar rimligtvis frågor kring hur verksamheter ska bedrivas och kostnader fördelas.

²⁶ Förbättrad kollektivtrafik i Linköpingsregionen, Utblick mot arbetsmarknad, bostadsmarknad, handel och service, J. Klaesson och L. Pettersson,

²⁷ Målbild 2040 för Region Östergötlands engagemang för regional tågtrafik, remissversion 1.0, Region Östergötland

Kapitelindelning

Nedan beskrivs översiktligt drivkrafter för regional utveckling och pågående regionförstoring. Östergötlands utveckling behandlas i ett jämförande perspektiv och LA-Linköpings utveckling och potential sätts under lupp. Härtill redovisas Linköpings växande betydelse för länets utveckling och stadens roll i ett storregionalt perspektiv.

Regional utveckling och drivkrafter

På 50 år har antalet LA-områden i riket mer än halverats. Sett till bl.a. sysselsättningsutveckling och produktivitet har de största arbetsmarknadsområdena gynnats mest.

Förbättrade kommunikationer innebär att många - istället för att flytta - i allt större utsträckning arbetspendlar. Som en effekt växer de funktionella regionerna i yta. Över tid har att de lokala arbetsmarknaderna blivit färre men större. Antalet LA har minskat från 187 (1970) till 69 (2018).²⁸ Denna utveckling beskrivs ofta som regionförstoring.

Pendlingsförhållandena – och möjligheterna till regionförstoring - är starkt beroende av befolkningens storlek, täthet och kommunikationsmöjligheter.²⁹ De befolkningsmässigt största lokala arbetsmarknaderna är även de mest befolkningstäta och många av de minsta tillhör de mest befolkningsglesa. Agglomerationsekonomier uppstår som en funktion av storlek (antal invånare och företag), täthet och diversitet i ekonomin.³⁰ Täthet kopplas i regionförstoringssammanhang ihop med både densitet och tidsavstånd mellan olika noder.

Regioners funktionalitet mäts ofta av hur väl integrerad en region är, dvs i vilken utsträckning marknader för arbete, bostad, handel, service och mötesplatser är gemensam för regionens invånare och företag.

Det är framförallt tre marknader som gynnas av att förstoras och förtätas:

- Arbetsmarknaden, där matchning tydligt gynnas av stora befolkningsunderlag,
- Tjänstemarknaden, där förutsättningarna för diversifiering förbättras samt,
- Innovationsmarknaden, där nyheter tenderar att först dyka upp i stora regioner för att sedan sprida sig i den urbana hierarkin.³¹

²⁸ SCB. Dagens kommunindelning svarar inte mot faktiska pendlingsmönster. För analytiska ändamål används därför en indelning där kommuner med intensivt pendlingsutbyte förs samman i gemensamma Lokala arbetsmarknader (LA). De lokala arbetsmarknaderna är således funktionella och kan förändras beroende på förändringar i pendlingsströmmarnas riktning och styrka

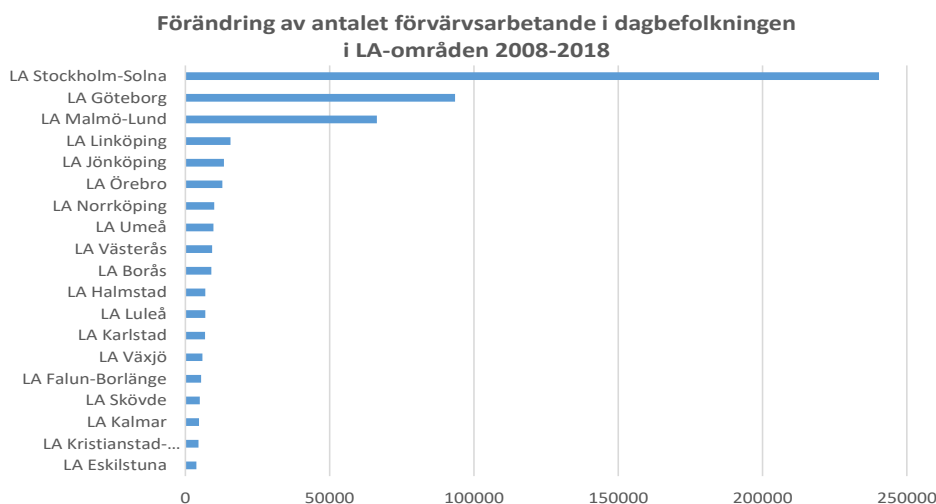
²⁹ Lokala arbetsmarknader – egenskaper, struktur och utveckling, SCB

³⁰ Ekonomiska fördelar av täta miljöer och näringslivsdynamik, dvs ömsesidiga fördelar för berörda parter att vara tätt placerade, till exempel genom att dra till sig fler kunder eller nyttja anläggningar gemensamt. Det generella sambandet mellan ekonomisk täthet och produktivitet är mycket starkt, dvs. aktörer i täta miljöer är ofta mer produktiva än aktörer i glesa miljöer.

³¹ Förbättrad kollektivtrafik i Linköpingsregionen, J: Klaesson och L. Pettersson 2019.

Den starka utvecklingen i landets storstadsområden indikerar att agglomerationsekonomier har stor betydelse för tillväxt.³² Sysselsättningsutvecklingen de senaste 20 åren visar mycket tydligt att de största lokala arbetsmarknadsområdena har inneboende egenskaper som gynnar utvecklingen.

Förändring i antalet förvärvsarbetare i olika LA-områden 2008-2018



Bruttoregionalprodukten (BRP) per invånare har också ökat mer i storstadsregioner jämfört med andra regioner. Skälet är framförallt att produktivitet ökat mer i Göteborgs- och Stockholmsregionerna.³³ En ytterligare förklaring är kopplat till demografiska faktorer, där framförallt unga i arbetsför och reproduktiv ålder flyttar till storstäderna. Detta medför att andelen arbetsföra i befolkningen är större.

Det finns också indikationer på att omställningen – till följd av digitalisering och automatisering - på arbetsmarknaden kommit längst i storstadsregionerna. Under 1996-2013 har antalet anställda i yrken med risk för automatisering minskat överallt men minskningen har varit märkbart större i storstadsregionerna. Den stora minskningen i Stockholmsregionen drivs framförallt av tillverkningsindustrin. Minskningen har hittills varit marginell i landsbyggsregioner.³⁴

Östergötlands utveckling

Östergötland har befolkningsmässigt utvecklats något svagare än riket. Tillväxten kan framförallt hänföras till de större kommunerna. Trots en lägre tillväxttakt än riket väntas regionen uppnå 500 000 invånare redan 2027, dvs tre år tidigare än det mål

³² Näringslivsstrukturen i större arbetsmarknader präglas av stor branschbredd och en övervägande del privata tjänstenärings. I mindre och glesa lokala arbetsmarknader är fördelningen ofta relativt jämn mellan varuproduktion, privata och offentliga tjänster.

³³ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

³⁴ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

som finns formulerat i Linköpings och Norrköpings gemensamma översiktsplan från 2010.

Utvecklingen över tid visar också mycket tydligt att pendlingsutbytet inom regionen ökar, dvs den inomregionala funktionaliteten har stärkts över tid. Utvecklas arbetsmarknaderna i samma takt som hittills i kombination med en oförändrad pendlingsutveckling i riktningen Norrköping- Linköping växer arbetsmarknaderna samman runt 2025.

Andelen med lång eftergymnasial utbildning är – trots en positiv trend - något lägre än för riket i genomsnittet och väsentligen lägre än regioner som är framgångsrika inom kunskapsintensiva verksamheter. Andelen med förgymnasial utbildning har minskat över tid, men är fortfarande aningen högre än för riket och de inomregionala skillnaderna är stora.

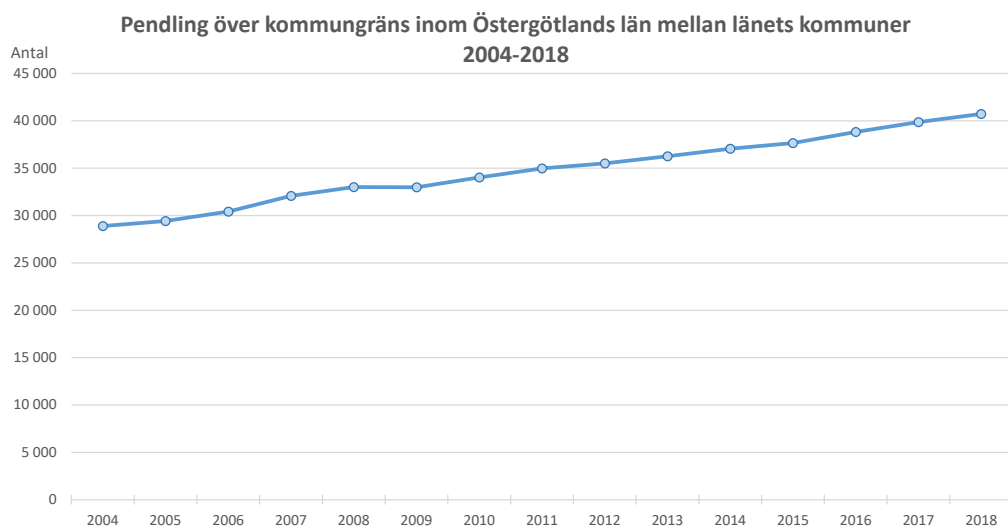
Den regionala ekonomiska utvecklingen mätt som BRP (bruttoregionalprodukt) per capita visar också att Östergötland ligger lägre än riket, men i stort följer rikets utveckling. Regionen har idag förhållandevis många sysselsatta i branscher som nationellt minskat under många år. Förhållandet ställer krav på företagens omställningsförmåga.

Östergötland har drygt 460 000 invånare och utgör Sveriges fjärde största län. De tre största länen är dock mycket större – avståndet bara till Skåne är 900 000 invånare.

I ett nationellt perspektiv är regionen unik med två stora städer av jämförbar storlek så nära. 2018 svarade Linköping tillsammans med Norrköping för två tredje av länets befolkning. Sammantaget uppgår städernas befolkning till närmare 310 000 personer. Detta innebär att städerna tillsammans närmar sig Malmös storlek på snart 350 000 invånare.

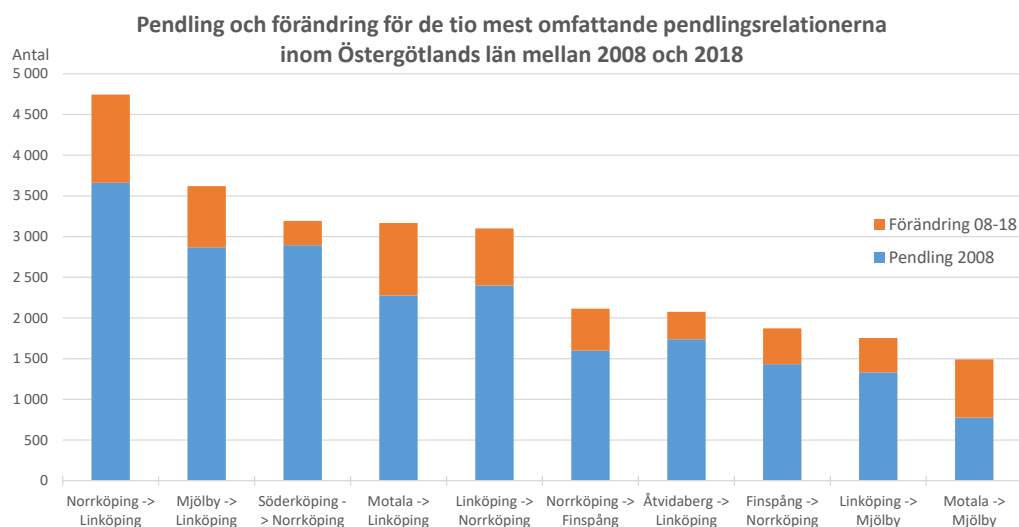
Pendlingsförhållandena är övergripande goda även om inomregionala skillnader föreligger. Över tid har arbetspendlingen inom länet ökat förhållandevis mycket.³⁵

³⁵ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning



Regionens mest omfattande pendlingsutbyte finns mellan Linköping och Norrköping. År 2018 uppgick pendlingen Norrköping-Linköping till drygt 4 700. I motsatt riktning pendlade 3 100. Omfattande pendling sker också inom respektive LA-område. Nivåerna på inpendlingen till Linköping från både Mjölby och Motala respektive till Norrköping från Söderköping är betydande. Till sin volym motsvarar eller överträffar pendlingen från Mjölby och Motala till Linköping relationen Linköping-Norrköping.

Sett till utveckling 2008-2018 har den starkaste utvecklingen skett i riktning mot Linköping från Norrköping, Motala och Mjölby, från Motala till Mjölby samt från Linköping till Norrköping.³⁶



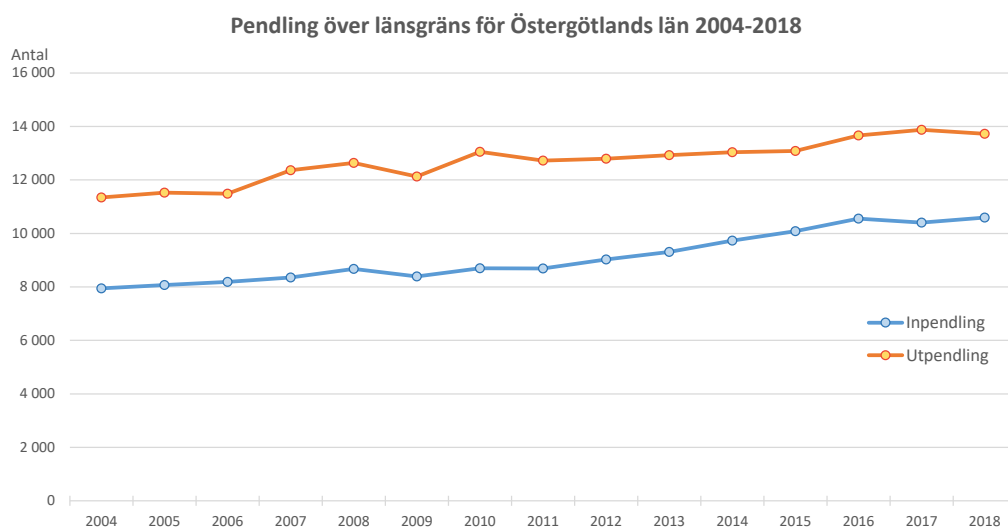
³⁶ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning



Dåvarande Nutek – idag Tillväxtverket – gjorde bedömning att Linköpings och Norrköpings lokala arbetsmarknader skulle växa samman runt 2015. Så har inte skett, vilket förklaras av att både Linköpings och Norrköpings arbetsmarknader vuxit samtidigt som pendlingen ökat.³⁷ Fortsätter arbetsmarknaderna i Linköping och Norrköping att växa i samma takt som hittills - i kombination med en fortsatt pendlingsutveckling i nuvarande riktning - blir arbetsmarknaden gemensam runt 2025, förutsatt att kriterierna för lokala arbetsmarknader inte ändras.³⁸

Även pendlingen över länsgränsen har ökat.³⁹ Detta gäller både in- och utpendling. Närmare 33 procent av utpendlingen över länsgräns sker till Stockholms län. Inpendlingen till Östergötland från Stockholms län uppgår samtidigt till ungefär 22 procent.

Trots det längre avståndet pendlar något fler till Stockholms stad från Linköping än från Norrköping. Inpendlingen från Stockholms stad till Linköping är också något högre än till Norrköping.⁴⁰ Pendlingsutbytet mot Stockholm är negativt, dvs det är fler som pendlar till Stockholm än vice versa. Relationen med Stockholm antas öka i betydelse med Ostlänken på plats.



Utveckling

Under 2008-2018 utvecklades regionen befolkningsmässigt något svagare än riket.⁴¹ Tillväxten kan framförallt hänföras till de större kommunerna. Trots att länet är

³⁷ 2017 uppgick Norrköpings utpendling till 18,8 % (2008, 18 %) och utpendlingen till Linköping uppgick till 6,5 % (2008, 6,2 %), SCB

³⁸ Beräkningarna är baserade på att Norrköpings utpendling till Linköping överstiger 7,5 % av antalet förvärvsarbetare som är folkbokförda i Norrköpings kommun.

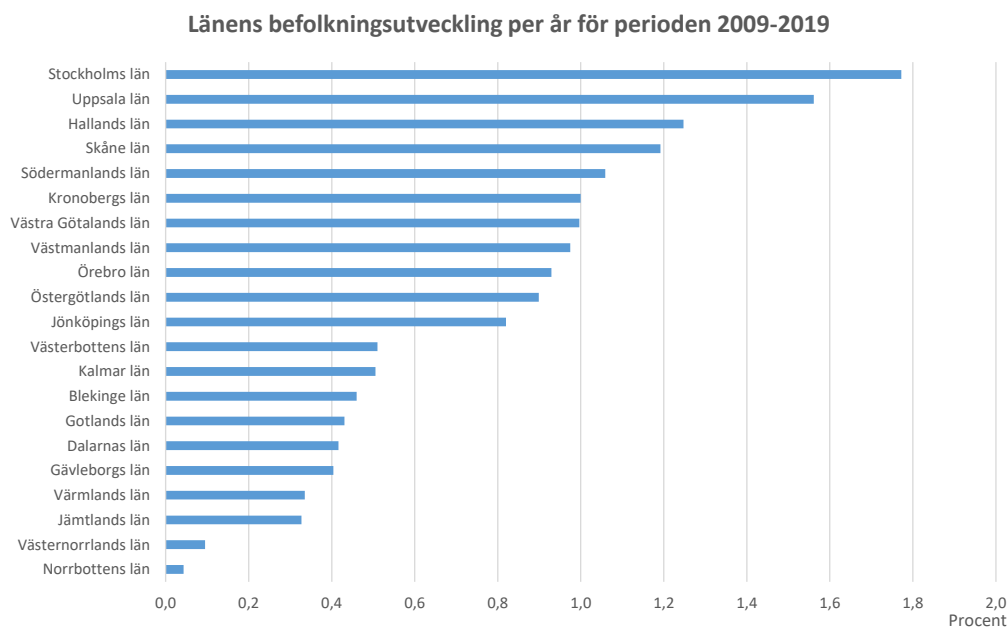
³⁹ Uppgifterna i diagrammet över pendling över länsgräns är hämtade från SCB (SSD)

⁴⁰ Siffrorna avser 2018. Linköping: totalt pendlade närmare 1 700 till/från Stockholm. Norrköping: totalt pendlade drygt 1 500 till/från Stockholm.

⁴¹ Här avses utvecklingen 2008-2018. Riket ökade med 10,5 % under perioden och länet med 9,1 %.

Sverige fjärde största har flera mindre län haft en relativt sett starkare utveckling än Östergötland.⁴²

Länens befolkningsutveckling per år för perioden 2009-2019



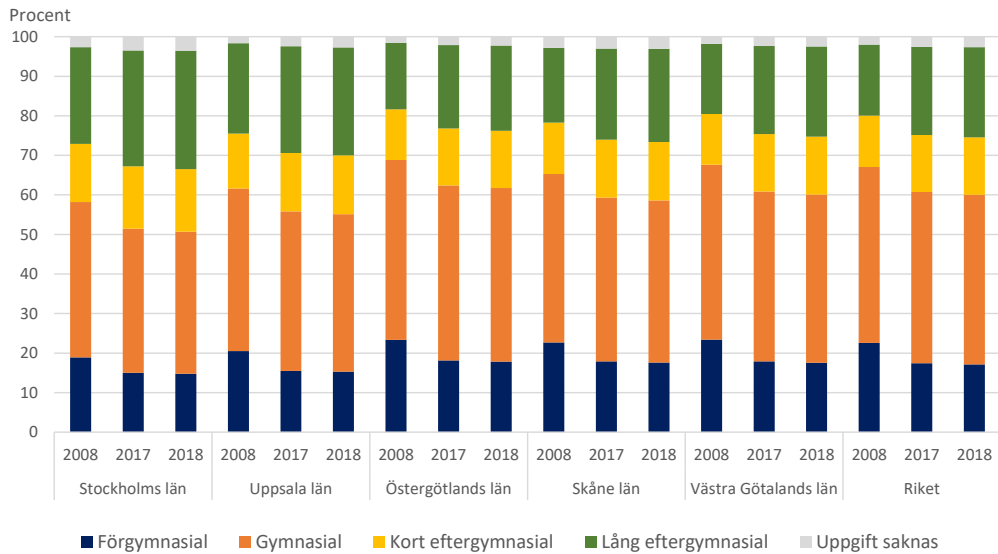
Andelen med lång eftergymnasial utbildning är – trots en positiv trend - något lägre i Östergötland än för riket i genomsnittet och väsentligen lägre än regioner som är framgångsrika inom kunskapsintensiva verksamheter.⁴³

Som framgår av diagrammet har Stockholms län, Uppsala län, Skåne län och Västra Götaland alla högre andelar med lång eftergymnasial utbildning jämfört med Östergötland. Andelen med förgymnasial utbildning är dessutom aningen högre än för riket och i paritet med Skåne och Västra Götaland.

⁴² Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

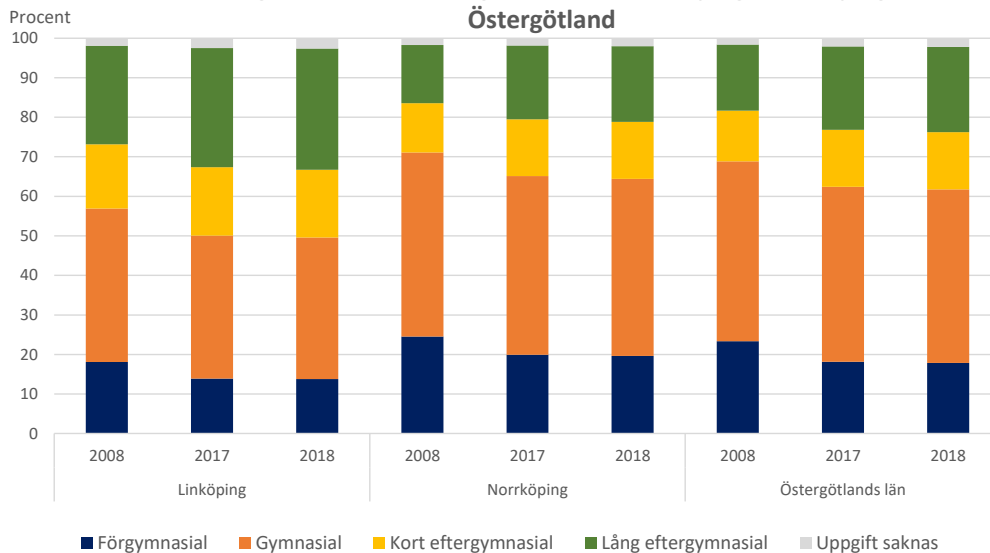
⁴³ Andelen med **lång** eftergymnasial utbildning, 2018: Stockholms län 29,9, Uppsala län 27,3, Skåne län 23,5, Västra Götaland 22,8, Östergötland 21,6 och riket 22,8, SCB (SSD)

Utbildningsnivå för befolkningen 16-74 år i några län och riket



Inom Östergötland är de inomregionala skillnaderna stora. Linköping driver tydligt upp den genomsnittliga utbildningsnivån i regionen. Att notera är dock att både Linköping och Norrköping haft en stark utveckling när det gäller andelen med lång eftergymnasial utbildning (2008-2018) och att andelen med förgymnasial utbildning minskat.⁴⁴

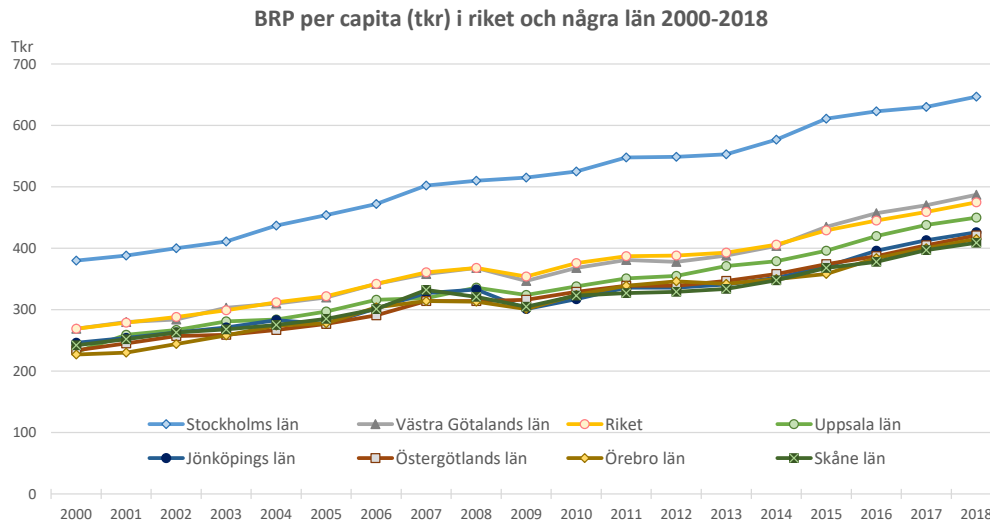
Utbildningsnivå för befolkningen 16-74 år i Linköping, Norrköping och Östergötland



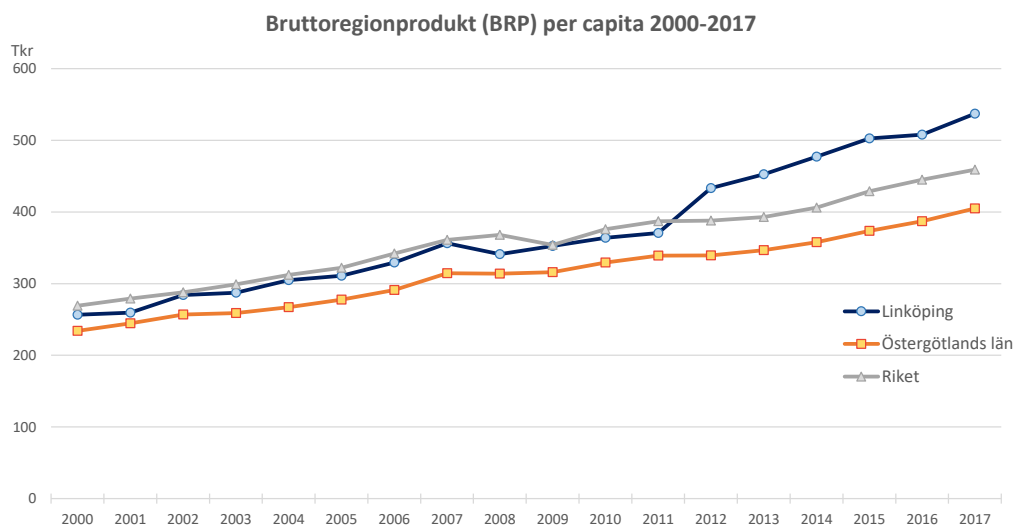
Den regionala ekonomiska utvecklingen mätt som BRP (bruttoregionalprodukt) per capita visar också att Östergötland ligger lägre än riket, men i stort följer rikets

⁴⁴Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

utveckling.⁴⁵ Stockholms län har som väntat haft den i särklass starkaste utvecklingen följt av Västra Götaland och Uppsala län.⁴⁶



I Linköping är förhållandet det omvända. Sedan 2011 har Linköping haft en starkare utveckling än riket.⁴⁷



Arbetslösheten är också högre i Östergötland än för riket i genomsnitt och arbetskraftsdeltagandet är lägre.⁴⁸

Under 2008-2018 var sysselsättningstillväxten i relativa tal något högre än riket och i paritet med Skånes utveckling. Linköpings tillväxt förklarar mycket av detta

⁴⁵ BRP anger hur stor produktionen av varor och tjänster är inom en viss region med hänsyn tagen till antalet invånare i regionen.

⁴⁶ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

⁴⁷ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

⁴⁸ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna Hösten 2019, Östergötlands län

Tillväxten var dock påtagligt högre – även relativt sett - i Stockholms och Uppsalas län.⁴⁹

Under 2008-2018 ökade antalet förvärvsarbetare i sex av länets 13 kommuner. I resterande sju minskade sysselsättningen.⁵⁰ Linköping svarade för 56 procent av Östergötlands totala sysselsättningsökning under perioden.

Östergötland har förhållandevis många sysselsatta i branscher som nationellt minskat under flera år. Hittills har sysselsättningen påverkats mindre i Östergötland än i riket, dvs minskningen har varit mindre i länet än i riket (2008-2018). För att arbetsmarknaden inte ska påverkas negativt framöver ställs krav på företagens omställningsförmåga.

Potential

Regionens stora potential ligger bl.a. i fortsatt regional integration. Med ökad funktionalitet ökar förutsättningarna för tillväxt, matchning och diversifiering samtidigt som sårbarheten minskar. Utvecklingen över tid visar också att utbytet mellan bl.a. Linköping och Norrköping och inom LA-Linköping tydligt ökar. Som redovisas nedan har integrationen inom LA-Linköping tydligt fördjupats över tid. I takt med urbaniseringen blir det allt viktigare att stärka ingående funktionella samband för att härigenom stärka regionens samlade konkurrenskraft.

Östergötlands utvecklingspotential förstärks dessutom av att regionens två stora – och nära - städer är komplementära. Linköping och Norrköping har få gemensamma branscher med näringsmässig specialisering. Det är också tydligt att Linköping har fler sysselsatta i sina specialiserade branscher än Norrköping. Linköping liknar således flera andra universitetsstäder – vilka också har en stark koncentration i relation till sina profilområden – medan Norrköping mer liknar Malmö och Helsingborg i sin koncentrationsstruktur. Även inom LA-Linköping ökar branschbredden påtagligt när kommunernas näringsliv läggs samman.

⁴⁹ 2008-2018: Stockholms län 20,1 %, Uppsala län 20,0 %, Östergötland 13,5 %, Skåne län 13,2 % och riket 12,8 %, SCB.

⁵⁰ SCB, RAMs statistik.



ZENIT

B-huset
29

LA-Linköping

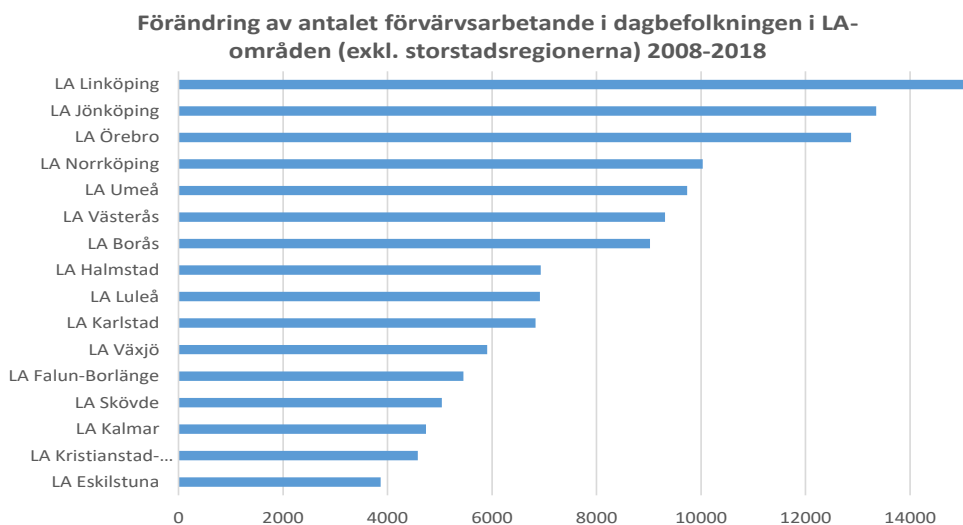
LA-Linköping är en del Östergötlands regionala struktur och består av åtta kommuner, varav fem utgör kärnan (centrala LA-Linköping).⁵¹ Mellan 2008-2018 var sysselsättningsökningen i absoluta tal landets fjärde starkaste. Linköping förklarar drygt 90 procent av LA-områdets utveckling.

Utbytet inom delregionen ökar kraftigt och kommunerna i centrala LA-Linköping står tillsammans för en betydande del – närmare 60 procent - av länets samlade inpendling över kommungräns.

Fram till 2040 väntas ca 90 % av tillkommande sysselsättningstillväxt ske i Linköping.

Förändring i antal förvärvsarbetare i LA-områden 2008-2018

LA-Linköping är den största av länets två arbetsmarknadsområden och samtidigt en av få arbetsmarknader som inte förstörats sedan 1988. För närvarande består LA-Linköping av 8 kommuner och ungefär 130 000 sysselsatta.⁵² I perspektivet 2008-2018 har sysselsättningsutvecklingen i absoluta tal varit landets fjärde starkaste. Gapet till storstädernas LA-områden är som ovan berörts dock volymmässigt mycket stort.⁵³



Utveckling och funktionalitet i centrala LA-Linköping

Sett till befolkning och antalet sysselsatta är LA-Linköping framförallt koncentrerad till Linköping och direkt angränsande kommuner, dvs Motala, Mjölby, Åtvidaberg och Kinda (centrala LA-Linköping).⁵⁴ Tillsammans har dessa fem 55 procent (255 000 invånare) av länets befolkning och 95 procent LA-områdets sysselsatta. En stor del av

⁵¹ LA-Linköping: Linköping, Motala, Mjölby, Åtvidaberg, Kinda, Vadstena, Boxholm och Ödeshög. LA-Norrköping: Norrköping, Finspång, Söderköping och Valdemarsvik.

⁵² LA-Linköping har varit oförändrad sedan 1988 då LA-Motala upphörde att vara en egen lokal arbetsmarknad. Motala och Vadstena kommuner flyttades då över till LA-Linköping.

⁵³ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

⁵⁴ Befolkningen i dessa 5 kommuner uppgår sammantaget till ungefär 255 000 invånare

befolkningen bor i en tät och avgränsad geografi. På 35 procent av ytan bor 93 procent av delregionens befolkning.⁵⁵ Här finns också 95 procent av kommunernas samlade vårdplatser och 96 procent av kommunernas grundskolor lokaliserade.

Under 2008-2017 har kollektivtrafiknoder i LA-Linköping haft en positiv befolkningstillväxt. I noder på längre avstånd från Linköping har utvecklingen varit svagare. Gränsorter till Linköping såsom Mantorp, Borensberg, Grebo och Rimforså har växt mest.

Inflyttningen till LA-Linköping från andra län sker huvudsakligen till Linköpings tätort, och består till stor del av unga vuxna (främst studenter). Beaktas flyttningar inom centrala LA-Linköping dominerar inte Linköpings tätort lika tydligt. Människor flyttar runt inom LA-Linköping i större utsträckning än man flyttar till eller från, dvs man byter boendeort inom delregionen.⁵⁶

I området arbetspendlar ungefär 15 procent över kommungräns till en arbetsplats inom delregionen. En majoritet av pendlingsrörelserna går in mot Linköpings tätort - ca 10 000. Rörelserna från Linköping uppgår samtidigt till ca 3000. Det senaste decenniet har både in- och utpendlingen inom delregionen ökat med tvåsiffriga tal.

Kommunerna står tillsammans för en betydande del – närmare 60 procent - av länets samlade inpendling över kommungräns. Nettopendlingen till centrala LA-Linköping är positiv och uppgick 2018 till ca 1050 personer, dvs fler pendlar in än ut. Länets nettopendling var samtidigt negativ, ca - 3 150, dvs fler pendlar ut från länet än in.⁵⁷

Tillväxt 2008-2018

I tioårigt perspektiv har LA-området befolkningsmässigt utvecklats något starkare än länet och i paritet med riket. Tillväxten kan huvudsakligen hänföras till de större kommunerna; Linköping, Motala och Mjölby.⁵⁸

Kommunerna visar också i ett tioårigt perspektiv en något starkare näringslivsutveckling – mätt som sysselsättningsutveckling - än länet och riket. Linköping har närmare 70 procent av delregionens arbetstillfällen och förklarar drygt 90 procent av LA-områdets utveckling. Tillväxten är framförallt baserad på en stark nationell konjunktur. Detta innebär att Linköping är den enda som i sammanhanget också växer av lokal konkurrenskraft.⁵⁹

⁵⁵ Statistikdatabas – Samlad planering i LA-Linköping (huvudsakligen baserad på statistik från SCB)

⁵⁶ Ortstypologi 18 orter i centrala LA-Linköping, Ecosoci 2020

⁵⁷ SCB (SSD), siffrorna avser 2018.

⁵⁸ Statistikdatabas – Samlad planering i LA-Linköping (huvudsakligen baserad på statistik från SCB)

⁵⁹ Näringslivsanalys för centrala LA-Linköping, WSP

Den summerade arbetsinkomsten visar också mycket tydligt att Linköpings tätort – där många arbetsplatser finns lokaliserade - genererar inkomster för hela geografien.⁶⁰

Att notera är att en förhållandevis stor andel inom LA-Linköping är sysselsatta i varuproducerande företag. Detta förhållande gäller i alla kommuner utom Linköping. Nationellt minskar dessa branscher.⁶¹

Tillväxtpotential i LA-Linköping

Utifrån kommunernas befolkningsprognoser och framskrivningar väntas folkmängden i centrala LA-Linköping öka med 21 % under kommande 22 år. Detta innebär en utveckling från dagens 255 000 invånare till ca 310 000 invånare 2040, där ca 200 000 väntas bo i Linköping.

Sysselsättningen beräknas fram till 2040 öka med 11 000 till 23 000 personer. Ca 90 % av tillväxten beräknas ske i Linköping, även om sysselsättningsökning väntas i alla kommuner. Intervallet förklaras av två olika prognoser – en som baseras på långtidsutredningens befolkningsprognos och en som baseras på kommunernas utveckling de senaste 10 åren.⁶² Utvecklingen i det starkare intervallet innebär att delregionen förstärker sin position i ett nationellt perspektiv medan den försvagas i den lägre prognosen.⁶³

Ostlänken och därtill kopplade kollektivtrafikinvesteringar väntas stimulera utveckling ytterligare. Förväntade samhällseffekter fyrdubblas dock om också Götalandsbanan byggs. En viktig notering är att tillväxtpotentialen inte bara finns i Linköping utan även i flera stationsorter längs Södra stambanan. Motala och Mjölby bedöms – efter Linköping - ha störst potential att realisera de vinster som följer med investeringarna, både gällande bostäder och arbetsplatser.⁶⁴ Statistik kring flyttströmmar indikerar dock potential för sekundära effekter också i orter längre bort från Linköping.

Linköpings roll i ett storregionalt sammanhang

Precis som LA-Linköping är en del av Östergötlands regionala struktur så är Östergötland en del av en storregional struktur, Östra Mellansverige (ÖMS). Bland nodstäderna inom ÖMS, där Stockholm är centrum, utmärker sig Linköping som en av de tätorter vars sysselsättningstillväxt i relativa tal varit starkast under 2007-2017.

⁶⁰ Den summerade arbetsinkomsten är summan av alla förvärvsarbetares arbetsinkomst inom ett geografiskt område.

⁶¹ Näringslivsanalys för centrala LA-Linköping, WSP

⁶² Näringslivsanalys för centrala LA-Linköping, WSP. I båda prognoserna slår den nationella trenden med minskande sysselsättning inom varuproduktion tydligt igenom. Utvecklingen är särskilt tydlig i scenariot baserat på långtidsutredningen. En stor del av sysselsättningsutvecklingen förklaras av större behov av offentliga verksamheter, framför allt inom vård och omsorg. Även inom olika slag av kommersiella tjänster förväntas sysselsättningen öka i regionen.

⁶³ Den högre sysselsättningsutvecklingen bedöms i dagsläget som mest sannolikt och i paritet med senaste 10 års utveckling. Osäkerheten måste dock betonas. Den underliggande trenden i befolkningsutvecklingen är i dagsläget svårbedömd.

⁶⁴ Förbättrad kollektivtrafik i Linköpingsregionen- utblick mot arbetsmarknad, bostadsmarknad, handel och service”, Johan Klaesson och Lars Pettersson.

Utvecklingen innebär att Linköping - tillsammans med Stockholm, Uppsala och Västerås - ökar sin andel av ÖMS samlade arbetstillfällen. I övriga nodstäder ligger andelen stabilt eller minskar.

Inom ÖMS dominerar arbetspendlingen till Stockholm tydligt.

Till skillnad från flera nodstäder inom ÖMS ligger Linköping och Norrköping längre från Stockholm och kvarstår sannolikt – även i ett längre perspektiv - som egna arbetsmarknader.

Precis som LA-Linköping är en del av Östergötlands regionala struktur så är Östergötland en del av en storregional struktur. I denna större funktionella geografi (Östra Mellansverige, ÖMS), där Stockholm är centrum, är Linköping och Norrköping nodstäder.

Utöver Stockholm, Linköping och Norrköping räknas också Uppsala, Eskilstuna, Nyköping, Örebro, Västerås och Gävle som storregionala nodstäder.

Befolkningen i ÖMS bedöms öka med nästan 1,6 miljoner och drygt 700 000 arbetstillfällen till 2050.⁶⁵ Den övergripande utvecklingen innebär en stark och växande koncentration till framförallt Stockholm, men också övriga nodstäder.

Inom sina respektive län har alla nodstäder ökat sin befolkningsandel under 2007-2017. I befolkningshänseende visar Stockholm den i särklass starkaste utvecklingen.

Linköping utmärker sig tillsammans med Stockholm och Uppsala som en av de tätorterna med starkast procentuell sysselsättningstillväxt under 2007-2017. Utvecklingen innebär att Linköping - tillsammans med Stockholm, Uppsala och Västerås - ökar sin andel av ÖMS samlade arbetstillfällen. I övriga nodstäder ligger andelen stabilt eller minskar.⁶⁶

Ser man till integrationen inom ÖMS dominerar arbetspendlingen från övriga län till Stockholm. Statistiken visar tydligt att avstånden påverkar flödena. De blir mer intensiva ju närmare Stockholm man kommer. Uppsala är att betrakta som en del av huvudstadens arbetsmarknad. Detta kan antas gälla även för Nyköping när Ostlänken är färdigställd.⁶⁷ De tvärgående kopplingarna i regionen är däremot generellt svaga.

Linköping och Norrköping ligger längre från Stockholm och förväntas – även i ett längre perspektiv - kvarstå som egna arbetsmarknader.⁶⁸

⁶⁵ ÖMS 2050, samverkan kring planering i östra Mellansverige, Region Stockholm, Tillväxt- och regionplaneförvaltningen 2018

⁶⁶ Nodstäderna i östra Mellansverige, Sweco 2019.

⁶⁷ Nodstäderna i östra Mellansverige, Sweco 2019.

⁶⁸ Nodstäderna i östra Mellansverige, Sweco 2019.

I de storregionala strukturen är Linköping den mest sydliga noden. I relation till övriga nodstäder har Linköping fler funktionella kopplingar söderut – mot framförallt Jönköping län. Kommunikationsmässigt finns redan länkar genom E4 samt nuvarande och framtida tågförbindelser. Det finns en stor potential för ett större utbyte med Jönköping men detta förutsätter bättre järnvägsförbindelser.

Linköpings utveckling och framtida position

Linköpings tillväxt i ett jämförande perspektiv

Befolkningstillväxten har varit historiskt hög de senaste 15 åren och i absoluta tal framförallt koncentrerats till storstäderna. Linköping har i relativa tal växt mer än länet och riket. Takten innebär att Linköping är betydelsefull för länets utveckling.

2019 var omflyttningen till Stockholm och Stockholmsregionen negativ. Detta är historiskt anmärkningsvärt och har inte skett sedan IT-bubblan sprack.

Befolkningstillväxten har varit ojämförligt hög de senaste 15 åren. Utvecklingen förklaras av ökad nettoinvandring och födelseöverskott.⁶⁹ Befolkningstillväxten har framförallt koncentrerats till storstäder och större städer.

Nu sker ett trendbrott. Omflyttningen till Stockholm och Stockholmsregionen är negativ. Detta är historiskt anmärkningsvärt och har inte skett sedan IT-bubblan sprack. Av de som flyttade ut var 70 procent i åldrarna mellan 20 och 34 år, dvs unga i familjebildande åldrar.⁷⁰ Att Stockholm fortsatt växer förklaras nu framförallt av nettomigration och att det föds fler än det dör.

Linköping har gynnats av urbaniseringen. Inflyttningen av unga i åldern 19-29 år är stor – en viktig grupp inte minst för arbetsmarknadens förnyelse. Bland svenska kommuner placerades Linköping 2018 på sjunde plats med högst nettomigration bland unga.⁷¹

Under åren 2009-2019 överträffade Linköping riket och länet med en genomsnittlig årlig tillväxt på 1,27 procent mot rikets 1,06 respektive länets 0,90.⁷²

2019 stod Linköping för ca 35 procent av Östergötlands befolkning. Positionen har förstärkts något i ett tioårigt perspektiv.⁷³

Utifrån det som är känt idag kommer Linköpings position att stärkas över tid. 2040 beräknas Linköpings andel av regionens befolkning närma sig 40 procent. Samtidigt väntas storstäderna stärka sin position i ett nationellt perspektiv. Utvecklingen driver konkurrensen om såväl humankapital som investeringar.

⁶⁹ Födelseöverskott: det föds fler än det dör.

⁷⁰ DN, 2019-10-12

⁷¹ SCB (SSD)

⁷² SCB (SSD)

⁷³ 2008 utgjorde Linköpings andel av befolkning 33,5 %.



Befolkningstillväxtens karaktär

Över tid har befolkningssammansättningen blivit mer heterogen. Idag är det framförallt personer med utländsk bakgrund som driver befolkningstillväxten. Utvecklingen är tydligare för riket och länet än för Linköping.

Sedan flera år tillbaka är det primärt personer med utländsk bakgrund som driver befolkningstillväxten. Som följd har Sverige idag EU:s högsta andel födda utanför EU (13 %). Totalt har en fjärdedel av Sveriges befolkning utländsk bakgrund.⁷⁴

Utvecklingen har varit tydligare i länet än i Linköping.⁷⁵ I Linköping har personer med utländsk bakgrund svarat för 75 procent av befolkningstillväxten de senaste 10 åren. För regionen uppgår siffran till 95 procent. Linköpings jämförelsevis starka tillväxt av inrikes födda förklaras bl.a. av Linköpings universitet.

Den långsiktiga trenden innebär att antalet personer med utländsk bakgrund har fördubblats på 13 år. År 2018 hade 22 procent av Linköpings befolkning utländsk bakgrund. Andelen är därmed något lägre än för landet som helhet.

Under 2019 bröts trenden av ökad nettomigration. Sett som andel av befolkningstillväxten har den inte varit så låg sedan 2012.⁷⁶ Utveckling framöver är relaterad till bl.a. omvärldsfaktorer och politiska beslut.

Den historiskt höga befolkningstillväxten gör den underliggande trenden i befolkningsutvecklingen svårbedömd. Detta medför ökad osäkerhet i framtida befolkningsprognoser.

Näringsliv och arbetsmarknad

Linköping har succesivt förstärkt sin position som arbetsmarkandsnod. Senare års anmärkningsvärt starka sysselsättningsutveckling förklaras både av nationell konjunktur och lokal konkurrenskraft. Utvecklingen betyder att Linköping blir allt viktigare för omlandet men också att Linköping i ökad utsträckning är beroende av arbetskraft utifrån.

För närvarande är Linköping arbetsmarknad mycket tillväxtintensiv. Mellan åren 2008-2018 har den genomsnittliga sysselsättningsökningen årligen legat på 2 %. Att jämföra med rikets 1,3 %.⁷⁷ Tillväxten baseras både på nationell konjunktur och lokal konkurrenskraft.⁷⁸ Allt fler sysselsätts i högproduktiva branscher som vänder sig till en extern och ofta internationell marknad. Näst efter Stockholm är Linköping den stad i Mälardalsregionen som har störst andel sysselsatta inom företagsstödande

⁷⁴ DN Debatt 20200105, Assar Lindbeck och Mats Persson. Statiken är hämtad från Eurostat och SCB.

⁷⁵ SCB (Östgötadatabasen). Utländsk bakgrund, i begreppet inkluderas dels utrikes födda, och dels personer födda i Sverige med båda sina föräldrar födda utomlands.

⁷⁶ Boverkets indikatorer, december 2019

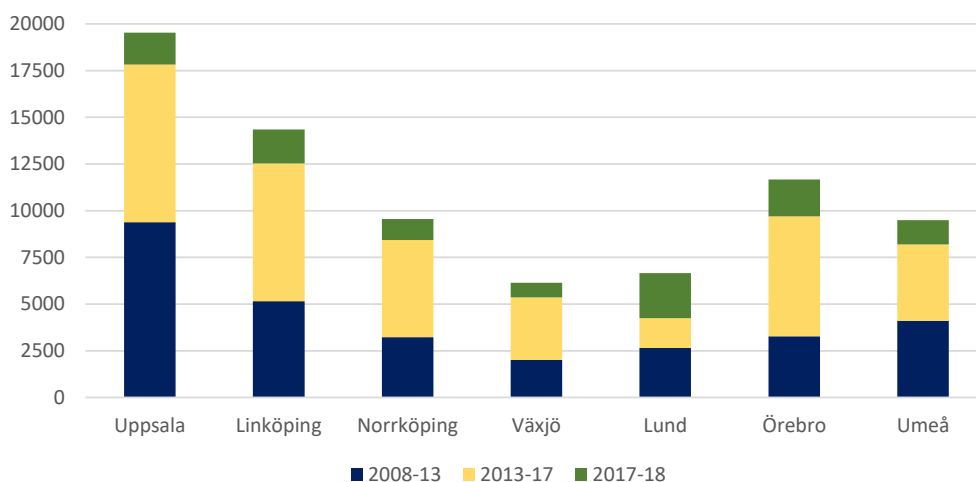
⁷⁷ SCB (SSD)

⁷⁸ WSP; Näringslivsanalys för centrala LA-Linköping

verksamheter.⁷⁹ Sett till branschkoncentration bedöms den konjunkturella sårbarheten som låg.⁸⁰

I jämförelse med andra universitetsstäder har endast Uppsala haft en starkare utveckling än Linköping.⁸¹ Att notera är dock att Uppsala volymmässigt är större och dessutom intimt förknippad med Stockholm. Stockholms ojämförligt starka utveckling spiller sannolikt över på Uppsala. Linköping ligger betydligt längre ifrån en storstadsmarknad och är därmed i större utsträckning hänvisad till egen utvecklingskraft.⁸²

Förändring av antalet förvärvsarbete i Linköping samt ett antal jämförbara städer 2008-2018



Avgränsas sysselsättningsstillväxten till bara tätorter har Linköpings tätort – i relativa tal - växt i paritet med både Stockholms och Uppsalas tätorter.⁸³

Inpendlingen till Linköping bekräftar rollen som arbetsmarknadsnod. För 22:a året i rad ökar inpendlingen till Linköping.⁸⁴ De senaste tio åren motsvarar ökningen 4 000 personer. 2018 uppgick pendlingsnettot till 8 500, en ökning på nästan 600 jämfört med 2017.

I jämförelse med övriga södra Sverige är Linköpings utpendling påfallande låg – endast fem kommuner, vara Gotland är en, har en lägre andel utpendlare av

⁷⁹ Nodstäderna i östra Mellansverige, Sweco 2019.

⁸⁰ Herfindalindexet ligger strax över 1000. Ett index över 2 500 tolkas som en stark koncentration och följaktligen hög sårbarhet. WSP; Näringslivsanalys för centrala LA-Linköping.

⁸¹ I relativa tal har Uppsala växt mest senaste 10 åren men Linköping och Örebro har haft en något starkare utveckling de senaste fem åren. 10 år: Uppsala (22 %), Linköping (20 %), Norrköping (16 %), Växjö (14 %), Lund (10 %), Örebro (17 %) och Umeå (16 %). 5 år: Uppsala (10 %), Linköping (12 %), Norrköping (10 %), Växjö (9 %) Örebro (12 %) och Umeå (10 %), SCB (SSD)

⁸² Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning

⁸³ Att notera är att Kista inte ingår i Stockholms tätort.

⁸⁴ Avser arbetspendling in till kommunen över kommungräns.

nattbefolkningen än Linköping.⁸⁵ Primärt har ytmässigt stora kommuner och regionala centralorter i norra Sverige en väsentligt lägre utpendling än Linköping.

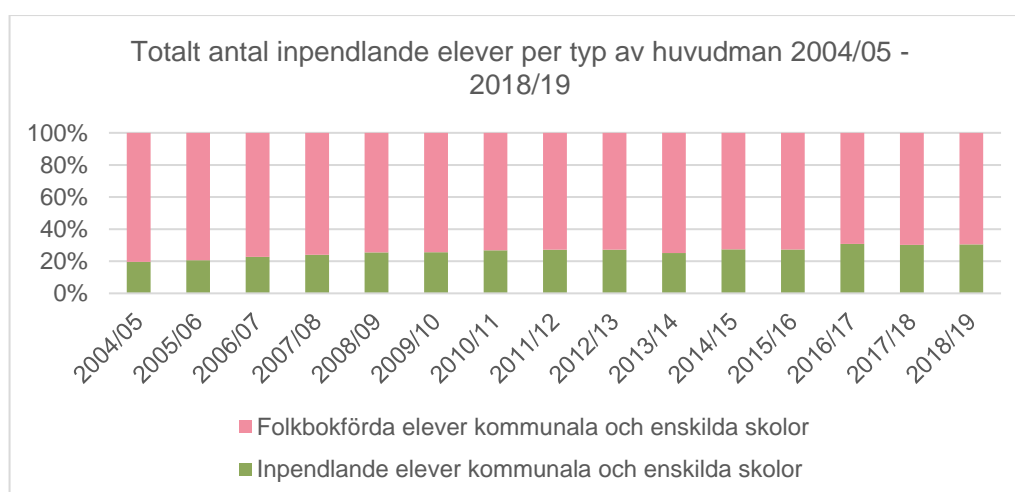
De senaste tio åren har Linköping förstärkt sin position som arbetsmarkandsnod. Linköpings sammansättning gynnas sammantaget av rådande tillväxt drivande trender där kunskap och andra immateriella värden i allt högre grad är värdeskapande i ekonomin. Utvecklingen betyder i praktiken att Linköpings utveckling blir allt viktigare för omlandet men också att Linköping i ökad utsträckning är beroende av arbetskraft utifrån.

Sett till framtida prognoser väntas Linköping fortsatt vara mycket viktig för omlandets utveckling. Inom centrala LA-Linköping väntas 90 procent av sysselsättningstillväxten fram till 2040 ske i Linköping.⁸⁶ För länet har inga kända prognoser genomförts, vilka Linköpings utveckling kan relateras till.

Ökad funktionalitet visavi välfärdsproduktion

Med rollen som stark och växande nod följer ansvar. Linköping har underlag för olika former av regionala funktioner (kulturinstitutioner, sportanläggningar och stora arbetsplatser m.m.) och såväl etablering och tillgängligheten till dessa bör beaktas inte bara ur ett lokalt utan även regionalt perspektiv.

Det är också tydligt att delar av Linköpings välfärdsproduktion är attraktiv för boende i länet. Detta gäller bland annat för Linköpings gymnasieutbildningar. Som framgår av diagrammet ökar andelen utifrån kommande elever. 2004/2005 var drygt 80 procent av gymnasieeleverna i Linköpings gymnasieskolor folkbokförda i Linköping. 2018/2018 minskade andelen till ungefär 70 procent. Inpendlande elever har således ökat med drygt 10 procentenheter under perioden.⁸⁷



⁸⁵ Gotland, Oskarshamn, Jönköping, Västervik och Karlskrona

⁸⁶ WSP; Näringslivsanalys för centrala LA-Linköping

⁸⁷ Skolverket

Med beaktande av att den regionala utbildningsnivån behöver öka och framtida kompetensförsörjning säkras är en integrerad studiemarknad bra. Rörlighets nyttor och kostnader fördelas emellertid inte alltid jämnt. För en stor kommun – med större möjligheter till både bredd och specialiserad verksamhet – kan utvecklingen bli kostnadsdrivande. Inte minst i investeringshänseende. Mot bakgrund av att försörjningsbördan stiger i flera av regionens kommuner är det rimligt att anta att frågor kring hur verksamheter ska bedrivas och kostnader fördelas ökar.

Nuläge och utmaningar; arbetsmarknad, bostadsmarknad och segregation

Sammanfattande inledning

Trots att senare års utveckling grundas i en ung befolkning, hög utbildningsnivå, stor andel sysselsatta inom kunskapsintensiva tjänstebranscher, en i ett nationellt perspektiv stark specialisering inom den växande sektorn information och kommunikation samt en stor och kvalificerad offentlig sektor så har tveklöst högkonjunkturen stimulerat senare års sysselsättningstillväxt och låga arbetslöshet.

Nu avtar konjunkturen och arbetslösheten stiger. Ökningar väntas framförallt bland utrikes födda med kortare utbildningsbakgrund, dvs de grupper som redan idag har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Som konstaterades i 2019 års OBS-rapport är Linköpings kvalificerade arbetsmarknad utmanande för grupper med svag ställning.

I Linköping har andelen med låg utbildningsnivå bland arbetslösa utrikes födda trendmässigt ökat sedan 2016. Övergången till studier efter etablering har samtidigt minskat. Linköping presterar också sämre och har en svagare utveckling än riket och R9-kommunerna gällande resultatet för kvinnor i etableringsuppdraget.⁸⁸ Mot bakgrund av att kvinnor med svag utbildningsbakgrund generellt har en mycket låg sysselsättningsgrad är utvecklingen oroande.⁸⁹

Med beaktande av förväntad utveckling på arbetsmarknaden finns det lite som talar för ett trendbrott i relation till försörjningsstödet utveckling. I det korta perspektivet noteras också en svag negativ utveckling för flera sociala indikatorer. Detta gäller bl.a. för inkomstspridning, trångboddhet och boendesegregation.

Regionförstoringens fördelar gynnar inte nödvändighetsvis grupper med svag ställning på arbetsmarknaden. Låginkomsttagare, lågutbildade och människor i perifera delar av regionen har ofta inte samma möjligheter att nyttja de fördelar med regionförstoring som höginkomsttagare och människor boende i nära anslutning till väl fungerade kollektiva kommunikationer. En barnfamilj har inte heller samma möjligheter som familjer utan barn.⁹⁰

⁸⁸ Kolada, Andelen kvinnor som har lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera var lägre i Linköpings kommun 2018 (21 procent) att jämföra med rikssnittet (33 procent) och snittet av R9-kommunerna (29 procent).

Andelen kvinnor som har lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera ökade t i Linköpings kommun under perioden 2016-2019 (+ 2 procent). I såväl riket som snittet av R9-kommunerna var dock utvecklingen mer positiv samma period (+12 procent för riket och +7 procent för snittet av R9-kommunerna).

⁸⁹ Det är en lägre andel kvinnor som 2018 har lämnat etableringsuppdraget i Linköpings kommun och börjat studera (3 procent) än som har lämnat etableringsuppdraget och börjat studera i riket (7 procent) och i snittet av R9-kommunerna (8 procent). I Linköpings kommun har dessutom utvecklingen sett över perioden 2016-2018 varit negativ (- 7 procent) att jämföra med utvecklingen i riket samma period (+ 1 procent) och i snittet av R9-kommunerna (+ 1 procent).

⁹⁰ Är regionförstoring hållbar? Boverket 2005.

Linköping har redan idag en låg utpendling och det finns inget historiskt som talar för att utpendlingen kommer att öka bland de grupper som idag har svårt att ta sig in på Linköpings arbetsmarknad.

Arbetslöshet

Linköping ligger trendmässigt lägre än riket men en svag ökning i arbetslöshet noteras för 2019 sista kvartal. Arbetslösheten för utrikes födda är betydligt högre än för befolkningen i stort och andelen med låg utbildning ökar något bland gruppen.

Andelen som kommer ut i arbete eller studier efter etablering ökar men är fortsatt lägre än riket. För övergången till studier är utveckling negativ. Här avviker Linköping från riket som visar en positiv trend. Linköping visar också en sämre och svagare utveckling för kvinnor i etablering.

I närtid väntar Arbetsförmedlingen att arbetslösheten stiger. Främst beräknas den öka bland utrikes födda med kortare utbildningsbakgrund. Fram till 2021 bedöms långtidsarbetslösheten vara den största utmaningen.

Konjunkturavmattning till trots väntas bristen på utbildad arbetskraft bestå.

Riskprognos 2020-2021: Arbetslöshet

Arbetsförmedlingen bedömer att arbetskraften växer i god, men avtagande, takt fram till 2021. Tillskottet förklaras av utrikes födda. Inrikes födda i arbetsför ålder minskar samtidigt. Antalet sysselsatta väntas öka, där utrikes födda beräknas stå för hela ökningen.⁹¹

Arbetslösheten stiger under 2020 och 2021.⁹² Främst beräknas den öka bland utrikes födda med kortare utbildningsbakgrund. Bland denna grupp beräknas arbetslöshet öka till den högsta nivån någonsin.

Fram till 2021 – dvs så långt som prognosen sträcker sig – bedöms långtidsarbetslösheten vara den största utmaningen. Antalet arbetslösa som drabbas av långa tider utan arbete väntas 2020-2021 uppnå den högsta nivån sedan 1990-talet.⁹³ Utvecklingen förklaras av svagare efterfrågan på arbetskraft, ökad strukturomvandling, arbetslöshetens sammansättning och färre subventionerade jobb.

Utbildningsnivån är - och kommer fortsatt att vara - central för möjligheterna till arbete. Under 2018 svarade personer med gymnasial utbildning eller högre för närmare 90 procent av sysselsättningsökningarna bland utrikes födda.⁹⁴

⁹¹ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019.

⁹² Prognos: Från 6,8 procent 2019 till 7,4 procent 2021.

⁹³ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019.

⁹⁴ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019.

I takt med att konjunkturen försvagas ökar trycket bland arbetsgivare att vidta kostnadsbesparande åtgärder. Detta kan påskynda den teknologiska utvecklingen och öka jobbpolariseringen ytterligare.

Riskprognos 2020-2021:Kompetensförsörjning

Konjunkturavmattning till trots väntas bristen på utbildad arbetskraft bestå. Privata tjänster väntas fortsatt stå för huvuddelen av sysselsättningstillskottet. Hittills har ökningarna inom information och kommunikation varit tydligast. Här noteras också den största bristen på arbetskraft – nästan hälften av arbetsgivarna inom branschen upplever brist. Mot bakgrund av Linköpings specialisering inom sektorn är bristen fortsatt oroande.

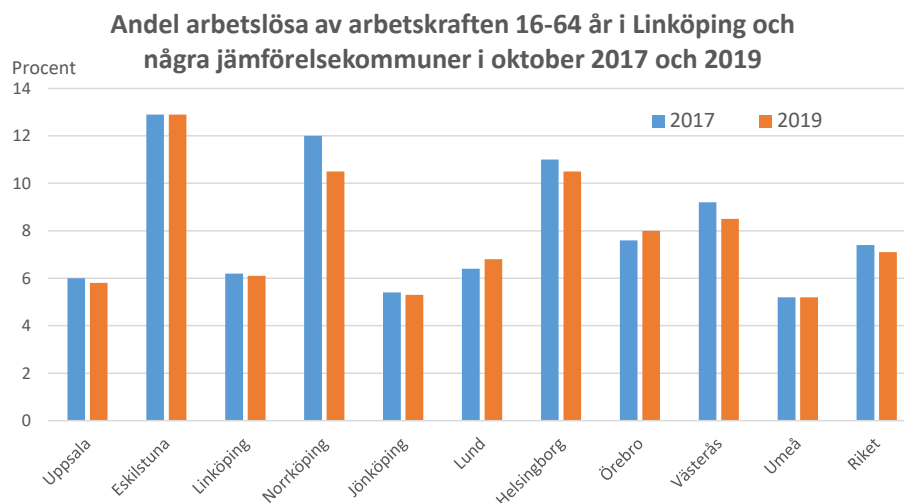
Offentliga arbetsgivare bedöms - trots stora behov - få svårt att upprätthålla personaltätheten. Bristen på utbildad arbetskraft i kombination med en svagare ekonomi väntas hämma jobbtillväxten. Sammantaget väntas en svag ökning av offentliga tjänster.

Trots svagare konjunkturläge väntas förutsättningarna för matchning på arbetsmarknaden vara begränsad. Antalet inskrivna med utbildningar riktade mot bristområden har minskat under flera år.⁹⁵

Att öka tillgången på efterfrågad arbetskraft kommer att vara avgörande. Inte minst i små och medelstora kommuner där tillgången på utbildad arbetskraft redan idag är begränsad.

Arbetslöshet i jämförelse

Arbetslösheten i Linköping är påtagligt lägre än riksgenomsnittet. Bland kommunerna i diagrammet har bara Umeå, Jönköping och Uppsala en lägre arbetslöshet.⁹⁶

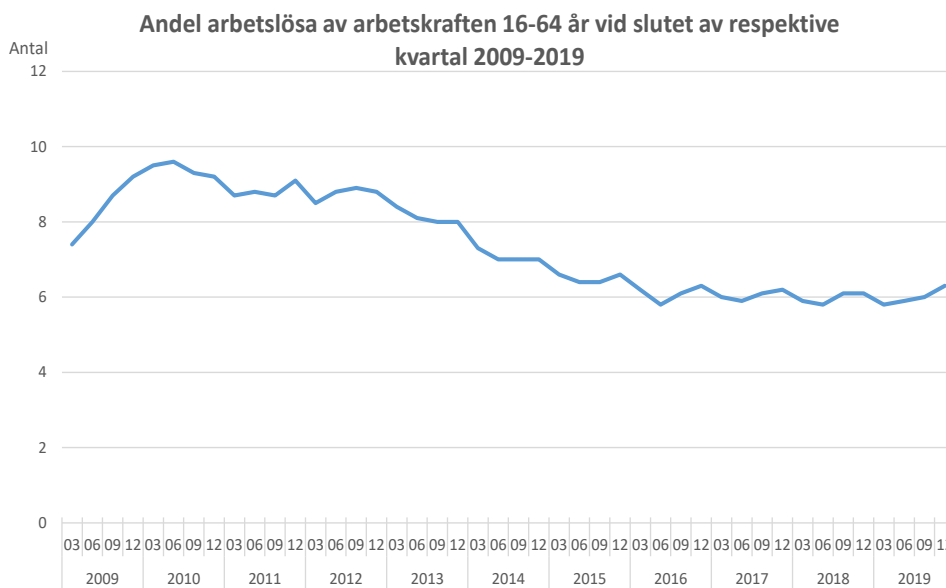


⁹⁵ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019.

⁹⁶ Källa diagram: Arbetsförmedlingen, egen bearbetning

Samtidigt är polariseringen på arbetsmarknaden tydlig. Polariseringen förklaras bl.a. av att Linköpings arbetsmarknad är kvalificerad och arbetskraftens sammansättning förändrats.

Som en effekt av konjunkturavmattningen ökade arbetslösheten sista kvartalet förra året (2019). Utvecklingen fortsatte under januari 2020. Än så länge är ökningen måttlig i Linköping. I diagrammen nedan visas utvecklingen i relativa tal.⁹⁷

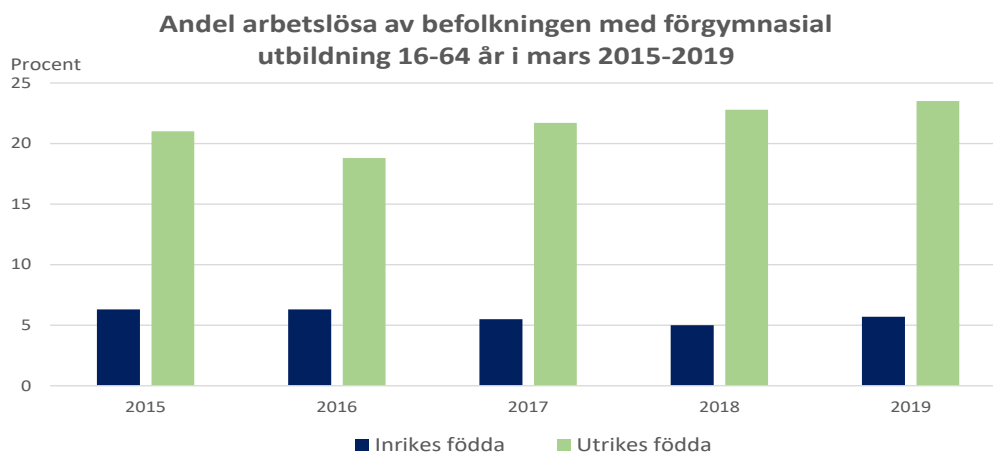


Andelen arbetslösa med låg utbildning stiger

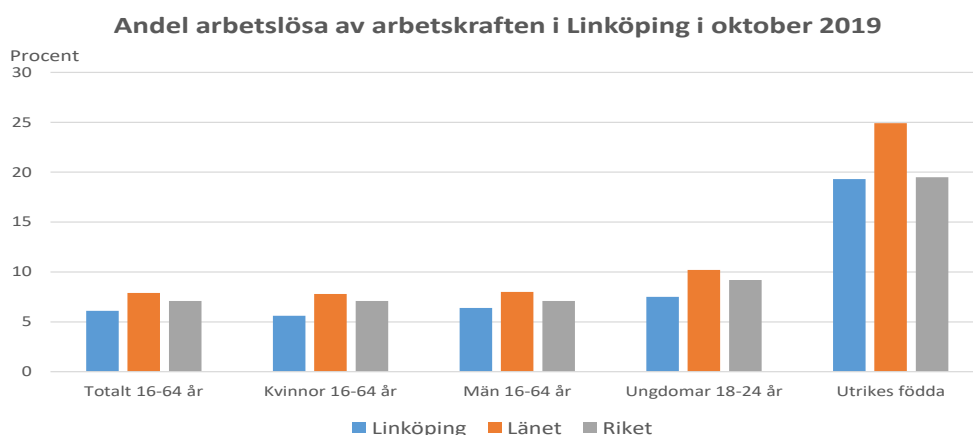
I jämförelse med flera andra stora städer har Linköping en hög andel med eftergymnasial utbildning och jämförelsevis låg andel med förgymnasial utbildning. Som en effekt av migrationen ökar nu andelen arbetslösa med låg utbildning något.⁹⁸

⁹⁷ Källa diagram: Arbetsförmedlingen, egen bearbetning

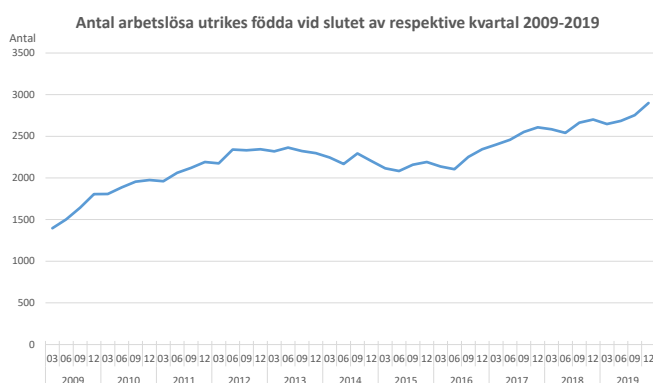
⁹⁸ Uppgifterna i diagrammet är hämtade ifrån SCB (OSDB, egen bearbetning)



Utrikes föddas svårigheter på arbetsmarknaden illustreras i nedan diagram. I Linköping ligger arbetslösheten för utrikes födda i paritet med riket. Länet ligger högre inom alla grupper.⁹⁹



I absoluta tal är det mycket tydligt att antalet arbetslösa utrikes födda ökar. Från att vara strax över 2 000 personer i senare halvan av 2016 ökade antalet till strax under 3 000 i slutet av 2019.¹⁰⁰

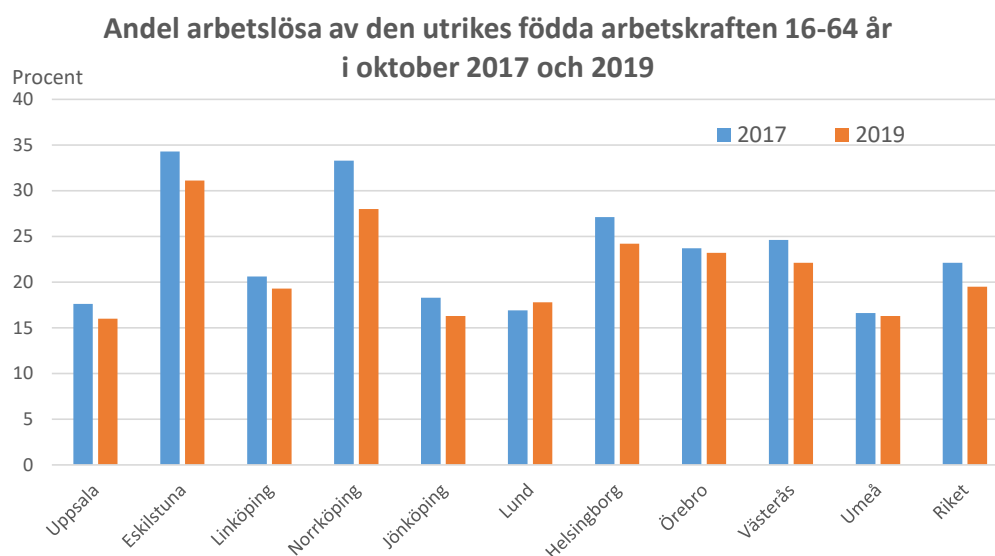


⁹⁹ Källa diagram: Arbetsförmedlingen, egen bearbetning

¹⁰⁰ Källa diagram: Arbetsförmedlingen, egen bearbetning

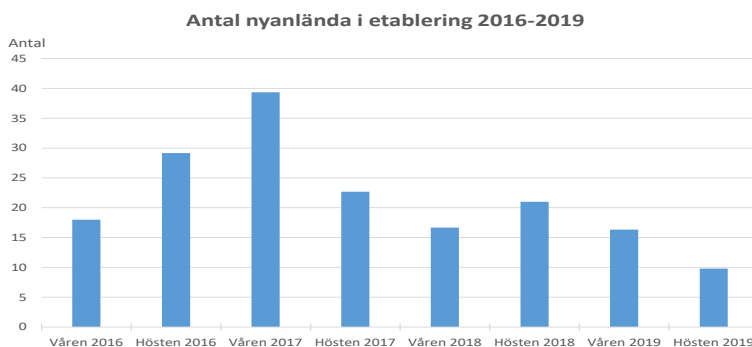
När vi jämför Linköping med andra strukturellt mer lika kommuner blir det tydligt att Linköping har en högre arbetslöshet för utrikes födda än till exempel Lund, Umeå och Uppsala.

Av diagrammet framgår också att kommuner med en initialt högre arbetslöshet haft den starkaste utvecklingen mellan 2017-2019, dvs här har arbetslösheten för utrikes födda sjunkit mest. Norrköping har således haft en starkare utveckling än Linköping i detta avseende.¹⁰¹



Etablering – Linköping halkar efter

Antalet nyanlända i etablering sjunker tydligt.¹⁰² I Linköping – såväl som i resten av riket och R9 kommunerna – lämnade alltfler etableringsuppdraget för arbete och studier under 2016-2019.¹⁰³



¹⁰¹ Källa diagram: Arbetsförmedlingen, egen bearbetning

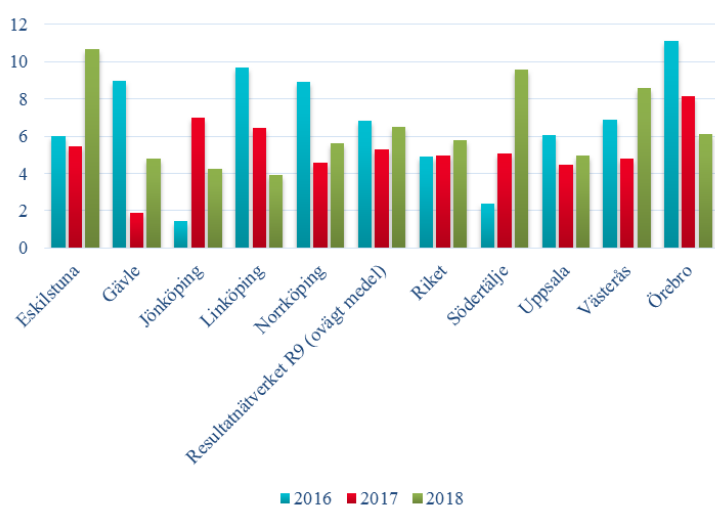
¹⁰² Uppgifterna avser genomsnitt per månad. Våren avser genomsnittet för årets sex första månader och hösten avser genomsnittet för årets sex sista månader. Källa: Arbetsförmedlingen, egen bearbetning

¹⁰³ Kolada, Ökningen har varit ungefär lika stor i Linköping (+ 10 procent) som i riket (+ 12 procent) inklusive R9-kommunerna (+ 11 procent).

Linköpings resultat (40 procent) är dock fortfarande sämre än både R9 kommunerna (45 procent) och riket (45 procent). Skillnaden har ökat något över tid.

I Linköping gäller dessutom den positiva trenden enbart andelen som börjat arbeta efter etableringen. Här har Linköping haft en starkare utveckling än riket.¹⁰⁴ För övergången till studier är utvecklingen däremot negativ. Andelen personer som började studera efter etablering minskade från 10 till 4 procent under åren 2016-2018. I detta avseende avviker Linköping både från rikstrenden och R9 kommunerna.

Andel som har lämnat etableringsuppdraget och börjat studera (status efter 90 dagar)



De inskrivnas utbildningsnivå kan inte förklara skillnaden mellan Linköpings och övriga kommuners resultat. År 2018 var det i Linköping 43 procent som var inskrivna i etableringsuppdraget med högst förgymnasial utbildning. Motsvarande siffra för riket och R9-kommunerna var 42 procent.

Den positiva trenden (2016-2019) - i såväl Linköping, riket som bland R9 kommunerna - gäller främst män.

Linköpings presterar sämre och har dessutom en svagare utveckling än riket och R9-kommunerna gällande resultatet för kvinnor i etableringsuppdraget.¹⁰⁵ Mot bakgrund av att kvinnor med svag utbildningsbakgrund generellt har en mycket låg sysselsättningsgrad är utvecklingen oroande.¹⁰⁶ Andelen kvinnor i etablering har

¹⁰⁴ Kolada, Linköping, +16 %, riket 12 % och snittet av R9 kommunerna +12 %, 2016-2019

¹⁰⁵ Kolada, Andelen kvinnor som har lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera var lägre i Linköpings kommun 2018 (21 procent) att jämföra med rikssnittet (33 procent) och snittet av R9-kommunerna (29 procent).

Andelen kvinnor som har lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera ökade t i Linköpings kommun under perioden 2016-2019 (+ 2 procent). I såväl riket som snittet av R9-kommunerna var dock utvecklingen mer positiv samma period (+12 procent för riket och +7 procent för snittet av R9-kommunerna).

¹⁰⁶ Det är en lägre andel kvinnor som 2018 har lämnat etableringsuppdraget i Linköpings kommun och börjat studera (3 procent) än som har lämnat etableringsuppdraget och börjat studera i riket (7 procent) och i snittet av R9-kommunerna (8 procent). I Linköpings kommun har dessutom utvecklingen sett över

dessutom ökat över tid och är nu (i likhet med riket) högre än andelen män. Sammantaget finns det anledning att se över de insatser som idag erbjuds kvinnor och bättre anpassa dem till målgruppen.¹⁰⁷

Sammanfattningsvis behöver andelen som kommer ut i arbete och inte minst studier öka i Linköping.

Ekonomiskt utsatta och försörjningsstödet utveckling

Hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd fortsätter att öka i Linköping. Mot bakgrund av förväntat stigande arbetslöshet – inte minst långtidsarbetslöshet – finns inga externa faktorer som talar för ett trendbrott.

Arbetsinkomsten är det största inkomstslaget för de allra flesta hushåll. En svag anknytning till arbetsmarknaden är den enskilt viktigaste förklaringen till varför en del hushåll har låga inkomster.¹⁰⁸

Detta gäller också i Linköping, där den vanligaste biståndorsaken är arbetslöshet samt arbetshinder av olika skäl. Linköping ligger sedan flera år tillbaka på höga nivåer avseende långvarigt ekonomiskt bistånd.¹⁰⁹ Antalet hushåll ökade mellan 2017-2019.¹¹⁰ Nu väntas gruppen utanför den reguljära arbetsmarknaden öka. Detta kommer rimligen påverka försörjningsstödet utveckling.

Inkomstspridning, trångboddhet och boendesegregation

I det korta perspektivet noteras en svagt negativ utveckling för flera sociala indikatorer.

Inkomstspridningen, mätt som Gini-koefficient, är större i Linköping än i både länet och Sverige i stort.¹¹¹ Precis som för riket har spridningen i Linköping ökat över tid. Mellan 2016 och 2017 noteras en svag ökning.¹¹²

Av Linköpings samlade befolkning levde år 2016 15 procent med en låg ekonomisk standard.¹¹³ Mellan 2016 och 2017 ökar andelen till närmare 16 procent. Barn är den

perioden 2016-2018 varit negativ (- 7 procent) att jämföra med utvecklingen i riket samma period (+ 1 procent) och i snittet av R9-kommunerna (+ 1 procent).

¹⁰⁷ I likhet med riket har ett skifte ägt rum med fler kvinnor än män i etableringen sett under perioden 2016-12—2019-12. Skiftet ägde rum hösten 2018. Källa: Arbetsförmedlingen.

¹⁰⁸ Långtidsutredningen 2019, Huvudbetänkande, SOU 2019:65

¹⁰⁹ Kolada

¹¹⁰ Från 1315 hushåll i januari 2017 till 1480 hushåll i december 2019 (ökning med 12,5 %). Källa: Social- och omsorgsförvaltningen.

¹¹¹ Gini-koefficienten – ett spridningsmått - kan anta ett värde mellan 0 och 1. Ett högt värde visar på koefficienten visar på en större ojämnhet än ett lågt värde. Värdet 0 innebär att alla individer har samma inkomst och att ingen ojämlikhet existerar. Värdet 1 innebär att en person har hela ett lands inkomst.

¹¹² SCB (Östgötadataben)

¹¹³ Mätt som lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än 60 procent av medianen för riket

åldersgrupp där flest lever med risk för relativ fattigdom och även här noteras en svag ökning mellan 2016 och 2017.¹¹⁴

Mellan 2017 och 2018 är trångboddheten i det närmaste oförändrad. Knappt 8 procent av Linköpings hushåll är att definiera som trångbodda.¹¹⁵ Däremot noteras en svag ökning bland hushåll med barn. Här närmar sig andelen 20 procent.¹¹⁶

Efter att ha minskat sedan 2013 ökade boendesegregationen något mellan 2017 och 2018.¹¹⁷

Bostadsmarknaden

För landet som helhet stabiliserades byggandet under 2019. 2020 väntas byggandet öka mest bland större kommuner utanför storstadsregionerna.

Under 2019 minskade antalet färdigställda bostäder i Linköping. Detta innebär att antalet färdigställda bostäder blev lägre än vad prognosen för bostadsbyggandet visar behövs för att möta befolkningstillväxten. Däremot var utvecklingen för påbörjade bostäder stark. Detta väntas påverka byggvolymerna positivt framöver.

För första gången råder det underskott på bostäder i länets alla kommuner (2019).

Bostadsmarknadsläget i Östergötland

För första gången visar länets samtliga kommuner underskott på bostäder 2019. Detta framkommer i Länsstyrelsens regionala bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2019. Underskottet gäller främst bostäder för särskilda grupper samt för hushåll med låg betalningsförmåga.

Tre av länets kommuner bedömer att balans har uppnåtts 2022.¹¹⁸ I Linköpings kommun förväntas underskottet bestå under minst de kommande tre åren trots en hög takt i både planering och byggande. Boendekostnaderna ställt mot marknadens betalningsförmåga är avgörande för om bostadsbristen ska kunna minskas. Under 2020 har kommunen påbörjat en revidering av riktlinjerna för bostadsförsörjning där verktyg för att kunna erbjuda bostäder även för hushåll med låg betalningsförmåga kommer att studeras särskilt. Det gäller också hemlöshetens utveckling och hur den kan hanteras.

Allmännyttan i Linköping

Idag finns i princip inga vakanser inom Stångastadens bestånd. Vakansgraden har succesivt sjunkit sedan 2014. Omflyttningshastigheten, d.v.s. rörligheten, är också

¹¹⁴ SCB(Östgötadatabasen)

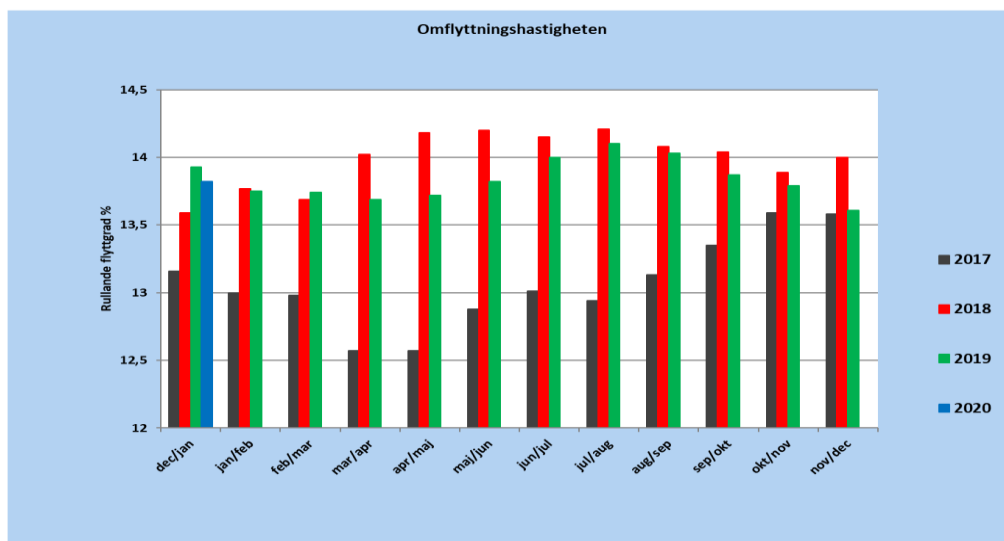
¹¹⁵ Trångboddhet enligt modifierad norm 3. Fler än en boende per rum är trångbott, kök och ett rum (vardagsrum) oräknat. Modifieringen består av att ensamboende personer ej kan vara trångbodda.

¹¹⁶ SCB (Östgötadatabasen)

¹¹⁷ För utveckling över tid – samt beräkningsgrund – se OBS-rapport 2019.

¹¹⁸ Regional bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2019.

lägre än önskvärt och ligger under 14 procent. I en stad av Linköpings storlek – bör omflyttningshastigheten ligga runt 18-20 procent. Stångastadens kötider har trendmässigt ökat sedan 2009. En utplaning kan noteras men nivån är fortsatt hög.¹¹⁹



Prisutveckling

Under 2019 stabiliserades prisutvecklingen på bostäder i riket. Nivåerna är nu i paritet med de som gällde innan prisfallet i slutet av 2017. För både villor och bostadsrätter noterades prisökningar runt 5 procent. Det sammanlagda försäljningsvärdet ökade med 7 procent jämfört med 2018.¹²⁰

Utvecklingen skiljde något mellan olika marknader. I Linköping var priset för bostadsrätter oförändrat, vilket i stort sett beror på ett prisfall under sista kvartalet 2019. Utvecklingen för villor var däremot starkare än riket, + 8 procent.¹²¹

Prognosen talar för fortsatt stabila priser, vilket kan påverka efterfrågan på nyproduktion.¹²²

Nyproduktion

För landet som helhet stabiliserades takten i bostadsbyggandet under 2019. Drygt 50 000 bostäder påbörjades under året och Boverket bedömer att nästan lika många kommer att påbörjas under 2020. Ett ökat byggandet förväntas i första hand i större kommuner utanför storstadsregionerna.¹²³ När det gäller upplåtelseformer väntas byggandet av småhus med äganderätt öka något medan bostadsrätter väntas minska.

¹¹⁹ Uppgifter från Stångastaden AB

¹²⁰ Svensk Mäklarstatistik

¹²¹ Svensk Mäklarstatistik

¹²² Boverkets indikatorer, december 2019

¹²³ Prognosen utgår ifrån att investeringsstödet för hyresrätter finns kvar.

Prognosen för hyresrätter är mer osäker och relaterad till utvecklingen av det nya investeringsstödet.



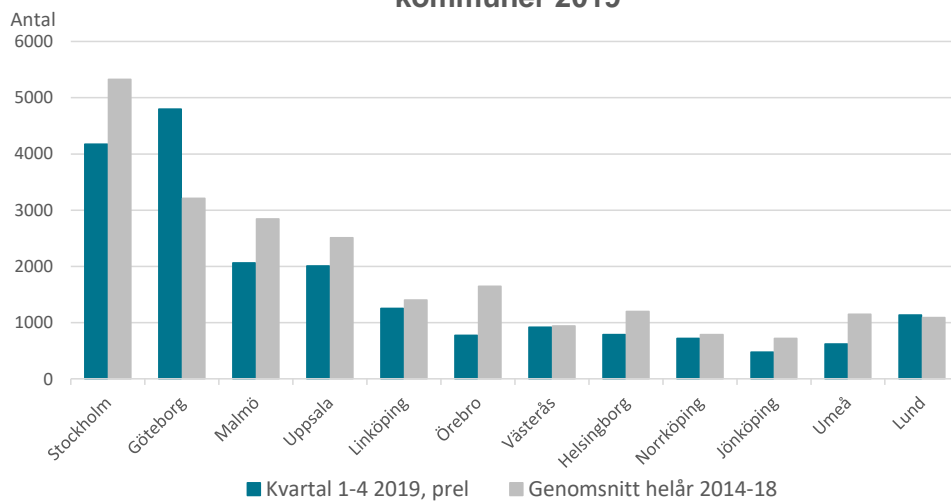
Påbörjade bostäder

I Linköping påbörjades det 1373 lägenheter under 2019. Det är närmare 600 fler än 2018.¹²⁴

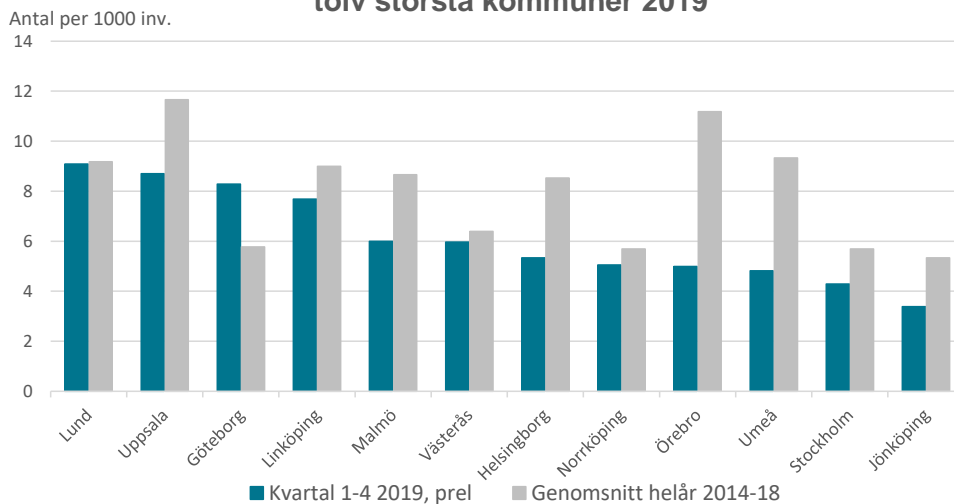
Påbörjade lägenheter i jämförelse

Som framgår av diagrammen nedan var Linköpings utveckling konkurrenskraftig i jämförelse med andra städer. Bara större tre städer – Lund, Uppsala och Göteborg - påbörjade fler bostäder per 1000 invånare under 2019.

Antal påbörjade lägenheter i Sveriges tolv största kommuner 2019



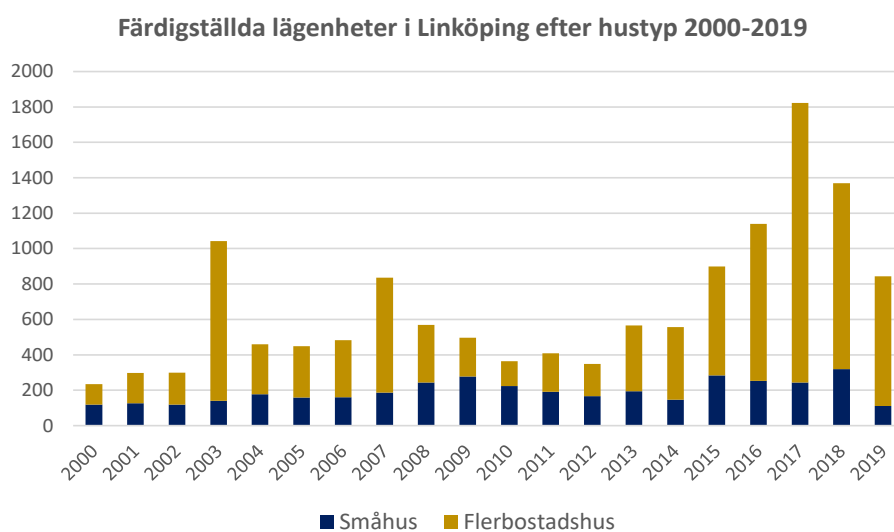
Antal påbörjade lägenheter per 1000 invånare i Sveriges tolv största kommuner 2019



¹²⁴ Uppgifterna i diagrammet är hämtade från SCB (SSD). Preliminära siffror, egen bearbetning

För att täcka bostadsbehovet för Linköpings ökande befolkning krävs ett årligt tillskott om 1050 bostäder fram till 2037.

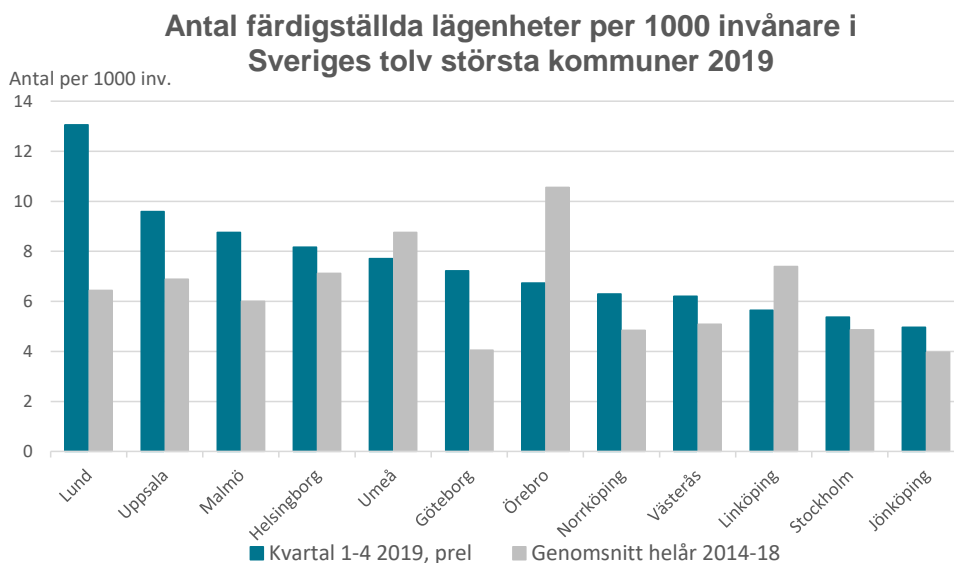
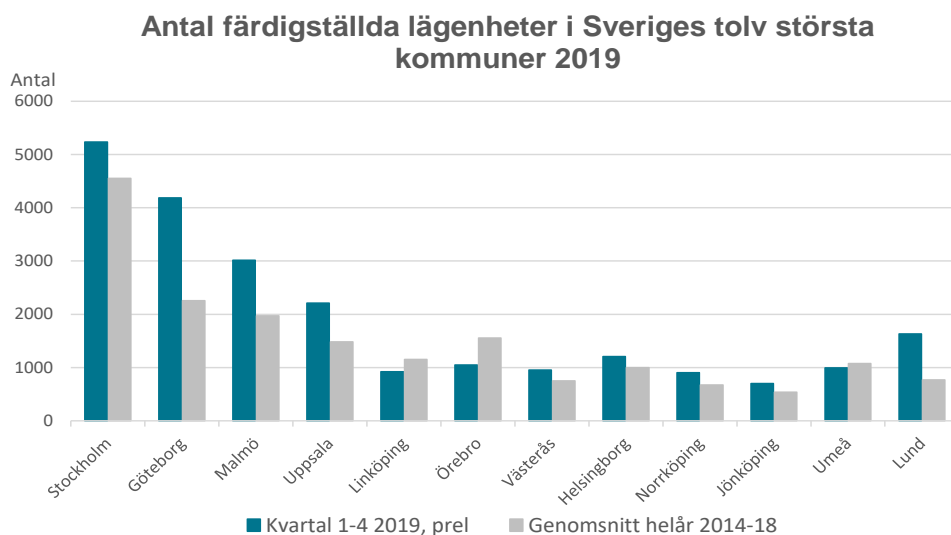
Under 2019 färdigställdes närmare 850 lägenheter i Linköping.¹²⁵ Detta är drygt 200 färre än vad som krävs för att täcka bostadsbehovet. Antalet lägenheter i pågående produktion är dock ca 2900. Detta i kombination med ett högt antal påbörjade lägenheter innebär att kravet - sett över tid – täcks.



¹²⁵ Uppgifterna i diagrammet över färdigställda lägenheter kommer från Linköpings kommun.

Färdigställda bostäder i jämförelse

År 2019 redovisade flera större städer fler färdigställda bostäder än Linköping. Sett till antal färdigställda lägenheter per invånare hade Lund den i särklass starkaste utvecklingen 2019.¹²⁶



Planberedskap

Översiktsplanen täcker med god marginal bostadsbehoven under lång tid framåt. I vissa utbyggnads- och förtättningsområden är marken privatägd och ett aktivt arbete behövs för att trygga kommunens markreserv och säkra förutsättningarna för offensiv kommunal bostadspolitik.

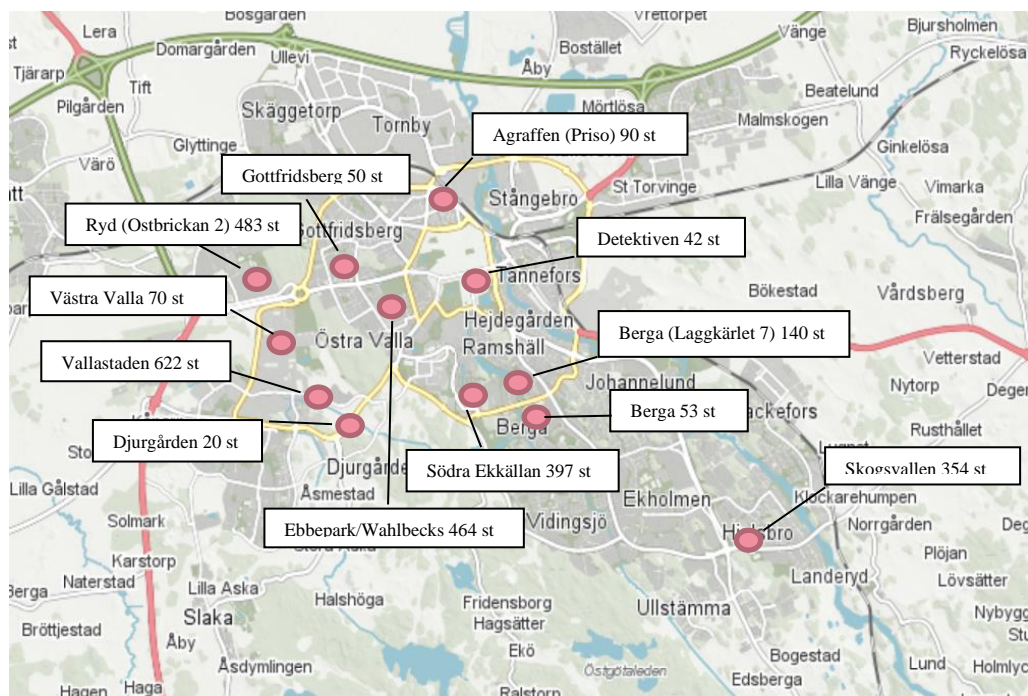
Kommunens planberedskap bedöms som god. Kommande år kommer detaljplaner för ett stort antal bostäder, i olika delar kommunen, att antas. Med detta klarar kommunen

¹²⁶ Källa diagram: SCB (SSD), egen bearbetning, preliminära siffror.

med god marginal sitt åtagande för att möjliggöra byggandet av 1050 bostäder per år. För närvarande syns heller ingen avmattning i marknadens intresse för att söka planbesked för att få nya bostadsprojekt prövade i detaljplan.

Kommunens planreserv innehöll vid årsskiftet drygt 3000 lägenheter.¹²⁷

Nedan visas planreserven i Linköpings stad.



¹²⁷ Planreserv definierad som antal bostäder i antagna detaljplaner som vunnit laga kraft men där byggnation ej påbörjats genom givna startbesked.



Megatrender

Megatrender brukar beskrivas som skeenden som på en strukturell och övergripande nivå är starka, globala och drivande över en längre tid. I detta avsnitt behandlas ett urval av megatrender som bedöms ha stor inverkan på samhället och regioners utvecklingsmöjligheter. För klimat redovisas också mycket kort kommunens arbete.

- Globalisering
- Digitalisering
- Demografi
- Kunskapssamhället
- Klimat

Globaliseringen innebär att världens länder integreras. Som följd slår internationella förändringar igenom snabbare och mer kraftfullt än tidigare. Detta ställer krav på företag som – för att vara konkurrenskraftiga - snabbt måste kunna anpassa sig till nya förhållande. Sverige är en i jämförelse liten ekonomi med en liten hemmamarknad.¹²⁸ En stor andel av den svenska ekonomin utgörs av export vilket medför en extern påverkan på nationella och lokala utvecklingsprocesser. Företag måste på ett annat sätt än tidigare lokalisera sin produktion till regioner och orter som är gynnsamma utifrån de produktionsförutsättningar som krävs. Sammantaget bidrar detta till ökad konkurrens mellan Sveriges kommuner och regioner såväl som mellan världens städer.

Samtidigt går globaliseringen i vågor.¹²⁹ Ökad öppenhet varierar med olika grader av global protektionism. Under senare år noteras en ökad protektionism och färsk konjunkturrapporter vittnar om att handelspolitisk oro – driven av osäkerheterna kring Brexit och en upptrappad handelskonflikt mellan USA och Kina - slår mot svensk export och påverkar prognoserna.¹³⁰

Härtill finns tecken på trendbrott där utvecklingen av globala värdekedjor tenderar att ta ny riktning.¹³¹ Detta framgår i en rapport från Teknikföretagen.

Efter finanskrisen verkar utvecklingen av ökat importinnehåll i industrin ha brutits i Sverige. Industrin lutar sig mer än tidigare mot inhemsk direkt varuproduktion. Andelen import av insatsvaror har minskat.¹³² En internationell studie av Business

¹²⁸ Med liten ekonomi avses att Sverige är för litet för att producera allt som säljs i världen vilket betyder att import av varor och tjänster blir viktigt för att ekonomin ska fungera. För att klara den internationella konkurrensen specialiserar sig exportföretag på den produktion där de kan uppvisa komparativa fördelar i relation till konkurrenter - i Sverige och utomlands.

¹²⁹ Globaliseringsrådet (2008), Johnsson, A. Globaliseringens tre vågor – Sveriges internationalisering under 150 år, Underlagsrapport 3.

¹³⁰ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget oktober 2019, Business Sweden, Handelskriget tynger världsekonomi, Marknadsinsikt, september 2019

¹³¹ Med globala värdekedjor avses den specialisering av produktionen inom industri och tjänstesektorn där utvecklingen går mot ökad fragmentering. Produktionen har delats upp i allt längre och sammanhängande ”kedjor” – inte bara inom landet utan även längs produktionskedjor ute i världen. Sveriges exportsektor växer, Teknikföretagen, 2019.

¹³² Sveriges exportsektor växer, Teknikföretagen, 2019.

Sweden visar också tendenser på en mer marknadsnära tillverkning där en större andel av export går till den egna regionen, dvs industriföretagens tillverkning sker i ökad utsträckning i närheten av den marknad som varorna är ämnade för. Utvecklingen har varit särskilt markant i Asien. Viktiga drivkrafter för regionaliseringen bedöms bl.a. vara kundernas krav på snabba omställningar och leveranser och nära samarbete med lokala underleverantörer.¹³³

Digitaliseringen – ett teknologiskt skifte som saknar historisk motsvarighet – är på väg att i grunden förändra samhället. Det som skiljer digitaliseringen ifrån tidigare tekniskskiften är framförallt hastigheten, räckvidden och genomslaget.¹³⁴ Teknik kopplat till digitalisering transformerar alltfler områden och tillgången till allt större mängder data medför att många nya saker går att göra. Snabb utveckling sker bl.a. inom AI, nanoteknologi och digital biologi mm.

Digitaliseringen förstärker också kunskapssamhället. Användningen av data och betydelsen av dataanalys är och kommer fortsatt att vara grundläggandet i samhället. Utvecklingen kan noteras i ökad jobbpolarisering. Sedan 1990-talet har sysselsättningsandelarna i typiska hög- och låglönejobb ökat samtidigt som de minskat i jobb med mer genomsnittliga löner. Datoriseringen är en viktig förklaring till utvecklingen. Jobb i mitten av lönefördelningen innehåller typiskt sett en stor del rutinmässiga arbetsuppgifter som datorer kan genomföra. Det är också dessa jobb som löper störst risk att minska. När det gäller jobb med att abstrakta arbetsuppgifter som kräver intellektuella förmågor fungerar datorer snarare som komplement. Inom dessa yrken medger datoriseringen produktivitetsvinster. Servicejobb som kräver sociala och emotionella förmågor har hittills inte nämnvärt påverkats av polariseringen.¹³⁵

När förutsättningarna för näringsliv, konkurrenskraft och tillväxt påverkas förändras också offentliga aktörers roll för välfärdsutvecklingen. När ekonomins funktionssätt förändras ökar kraven på att offentliga förvaltningar och främjandesystem följer med i utvecklingen och anpassar policyåtgärder utifrån resultat och träffsäkerhet. Mot bakgrund av den offentliga sektorns stora andel av svensk ekonomi blir den offentliga förvaltningens förmåga till hög kvalitet och effektivitet central för både landets konkurrenskraft som förtroendet för det demokratiska och politiska systemet.

Digitaliseringen innebär vidare att individen står i centrum på ett annat sätt än tidigare. Det sker genom att tjänster och varor utformas utifrån användarens individuella behov, önskemål och krav samtidigt som användaren integreras i utvecklingsprocessen av nya varor och tjänster. Detta påverkar innovationsprocesserna där förbättringar i allt högre

¹³³ Business Sweden, Ändrad spelplan för industrin

¹³⁴ Tillväxtverket, I takt med tiden – en omvärldsanalys, rapport 0281

¹³⁵ SNS Analys, Teknisk utveckling och jobbpolarisering, Mars 2015, Adrian Adermon och Magnus Gustavsson

utsträckning sker i samarbete och samverkan med olika användare och aktörer inom näringsliv, offentlig verksamhet, forskningsinstitutioner och civilsamhället.¹³⁶

Kunskapssamhället kännetecknas av att kunskap och andra immateriella värden i allt högre grad är värdeskapande i ekonomin.¹³⁷ Detta påverkar alla branscher och sektorer, om än i varierande grad. Även inom industrin går utvecklingen alltmer från varuproduktion till tjänsteerbjudande, dvs industrinära tjänster. Den sammantagna utvecklingen driver behovet av välutbildad arbetskraft. Sverige är numera huvudsakligen en tjänsteekonomi och arbetstillfällena och tillväxt finns och kommer i allt högre utsträckning att finnas i de kunskapsintensiva tjänstesektorerna.¹³⁸ Kraven riskerar öka polariseringen på arbetsmarknaden.

Demografin utmanar. Urbaniseringen innebär att demografiska utmaningarna slår olika hårt i landet. Antalet kommuner med ett invånarantal överstigande 100 000 väntas öka fram till år 2040. Under samma tidsperiod väntas antalet kommuner med ett invånarantal i intervallet 8 000 - 50 000 minska samtidigt som de kommunerna med allra lägst befolkningstal – dvs under 5 000 invånare väntas – öka.¹³⁹

Kommunernas demografiska sammansättning påverkar möjligheterna för utveckling såväl som möjligheterna att finansiera välfärden. Minskande och åldrande befolkning ger bristande kapacitet – både monetärt och personellt - i de mindre kommunerna samtidigt som växande kommuner brottas med en hög investeringstakt.

Kommuner i stora arbetsmarknadsregioner - där utbudet av unga i arbetsför ålder är stort – har i konkurrenshänseende en tydlig fördel. Sveriges höga internationaliseringsgrad gynnar näringslivsutvecklingen i framförallt storstadsregioner och större städer. Utvecklingen återverkar på ett självförstärkande sätt till en fortsatt urbanisering. Utvecklingen har pågått sedan inledningen av 1970-talet då befolkningen i åldrarna 16-64 stadigt visat på en ökad koncentration till storstadsregionerna och större städer. Takten ökade under 1990-talet.¹⁴⁰

Utbyggnad av universitet och högskolor har bidragit till utvecklingen. Universitetet skapar stora inflöden av unga människor. En hög andel studenter återvänder inte till födelseorten efter genomförda studier. Nettomigrationen av unga är viktig för både arbetsmarknadens förnyelse och kompetensförsörjning.

Klimat – den totala mängden växthusgaser i atmosfären avgör hur klimatet utvecklas. Världens utsläpp av växthusgaser har under många år ökat kraftigt. Finanskrisen 2008/2009 bröt tillfälligt trenden men varefter har utsläppen ökat. Ett trendbrott behövs för att utsläppen - oavsett konjunktursvängningar - ska minska. Skiftet behöver

¹³⁶ SOU 2015:91 *Digitaliseringens transformerande kraft – ett vägval för framtiden*.

¹³⁷ I takt med tiden – en omvärldsanalys, Tillväxtverket.

¹³⁸ I takt med tiden – en omvärldsanalys, Tillväxtverket.

¹³⁹ Kommunutredningen, FI 2017:02, Källa SOU 2015:101, Långtidsutredningen, bilaga 7.

¹⁴⁰ Globaliseringens effekter på lokala arbetsmarknader i Sverige, Arbetsförmedlingen

ske inom de närmsta åren om halten av växthusgaser i atmosfären ska stanna på en nivå med hanterliga risker för allvarliga climateffekter.¹⁴¹

Det klimatavtal som tecknades i Paris år 2015 utgör ett globalt ramverk för ingripande, vars riktlinjer nu är fastställda, med ett övergripande mål att begränsa den globala uppvärmningen. Centralt för parisavtalets genomförande är deltagande parter *National Determined Contributions (NDC)* där respektive land kommunicerar huvuddragen i en handlingsplan för klimatfrågor rörande år 2020 och framåt. FN:s klimatpanel (IPCC) publicerade år 2019 en rapport som redogör för vad en temperaturförändring på 1,5 °C respektive 2 °C kan komma att innebära. En del av de prognoser som tidigare framställdes i relation till den globala temperaturförhöjningen prövas på nytt i rapporten. Vad som tydligt framgår är den markanta skillnaden mellan en 1,5 respektive 2 graders ökning. Vid en 2 graders ökning utsätts hela ekosystem och människan för oåterkalleliga konsekvenser, där marina ekosystem är särskilt sårbara. Det akuta läget avseende klimatet tydliggörs mer detaljerat än tidigare, även det hotet om en förhöjning av den globala temperaturen på 1,5 °C utgör belysning.¹⁴² För att det övergripande målet ska nås fordras kraftiga förändringar och investeringar. FN:s klimatpanel trycker på behovet av investeringar som möjliggör en övergång till hållbara alternativa system för bl.a. energi, infrastruktur och industrin.

I Linköpings kommuns handlingsplan för ett koldioxidneutralt Linköping år 2025 presenteras identifierade fokusområden med tillhörande åtgärder. Inom de verksamheter kommunen är rådgivare över. Genom att begränsa nettoutsläppet är tanken att kommunen ska bidra till att inspirera och visa vägen för näringslivet och medborgarna. Linköpings kommuns klimatanpassningsprogram 2018 – 2021 behandlar de områden som är i behov av anpassning, bland annat fysisk planering och förvaltning.¹⁴³

¹⁴¹ Naturvårdsverket, En global utmaning

¹⁴² År 2019 publicerade FN:s kansli för klimatförändring (UNFCCC sekretariat) en rapport som redogör för övergripande trender. Rapporten lyfter exempelvis att >99 % av världens korallrev sannolikt kommer att dö vid en global uppvärmning med 2 °C vilket illustrerar en betydande skillnad mellan en ökning på 1,5 respektive 2 °C. Den globala havsnivåhöjningen skiljer sig även kraftigt vid de två temperaturerna, vid 1,5 °C är den 10 cm lägre än vid 2 °C. (IPCC, 2019)

¹⁴³ Linköpings kommun, 2018. *Klimatanpassningsprogram 2018 - 2021*



Nuläges- och trendrapport – Linköpings roll i regionen
OBS rapport
Januari 2020

